

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXX. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1915.
MÁSODIK FÜZET. KÖZLÖNYE FEBRUÁR HÓ.

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3.

Tanítóképzés.

A tanítóképző-intézetek normáltanmenetei.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium a tanítóképző-intézetek szakszerű munkásságának biztosítása és továbbfejlesztése érdekében újból nagy fontosságú munkálat megalkotásán fáradozik. A tanártestületek és egyes szakértségek dolgozatai alapján az e célból alakított szakbizottságok és a szakfelügyelőség útján készített és remélhetőleg még a folyó iskolai évben be is fejezetti a *tanítóképző-intézetek normáltanmeneteit*. Az új *Tanterv*, új *Vizsgálati Szabályzat*, új *Rendtartás*, a tanítóképző-intézetek eme *Háromkönyve* után tehát oly munkálatot várhatunk a közel jövőben, amely nemcsak a külső kereteket szabályozza, hanem magának a tanításnak a munkájába is mélyen nyúl bele.

Hogy mélyreható fontosságát világosan láthassuk, ez alkalommal csak a következő kérdésekre óhajtunk röviden felelni: 1. Mi volt a munkálat megindításának az oka? 2. Mi hasznát remélhetjük? 3. Nem fogja-e veszélyeztetni a tanár egyéniségét a tanítás művészetének rovására?

1. Az első kérdésre a tanterv és a tanmenet között levő logikai kapcsolat adja meg a feleletet. Akár a tantervnek, akár a tanmenetnek vizsgáljuk ugyanis az alkotó elemeit, az *anyagot*, *időt*, *sorrendet* mind a kettőben megtaláljuk. Mi hát az *alapvető* különbség a kettő között? *Az alkotóelemek* (anyag, idő, sorrend) *részletezésének mértéke*. *A tanterv vázlatos tanmenet, a tanmenet részletes tanterv.*

Igazoljuk ezt egy konkrét példán! A magyar nyelv és irodalom köréhez tartozó *anyagot* pl. következőképpen állapítja meg a tanterv: *a)* megszabja az ezen körhöz tartozó *tudomány-szakokat* (nyelvtan, stilsztika, poétika, retorika, irodalomtörté-

net); *b*) megjelöli e *tudományszakok főrészeit* (pl. a nyelvtannál: hangtan, szótan, mondattan) s e *főrészeknek legfontosabb egységeit* (pl. a hangtannál: a szóhangok keletkezése, a nyelvjárások, a helyesírás szabályai). A tudományszakot sem részletezi tehát tovább, a tanítás egységeit sem állapítja meg közelebbről.

— A tanterv eme részletezésével szemben a tanmenetek a következőkhöz hasonló egységeket fognak feltüntetni: *a*) a nyelvtan fogalma, felosztása, tanulásának tanítóképző-intézeti célja; *b*) a nyelvtannak a népiskola tantervébe való beillesztése, népiskolai célja; *c*) a nyelvek osztályozása; *d*) a beszédhang keletkezése, a magán- és mássalhangzók fogalma; *e*) a magánhangzók osztályozása; *f*) a mássalhangzók osztályozása; *g*) a magánhangzók változásai; *h*) a mássalhangzók változásai; *i*) az X tanítóképző-intézet vidékének nyelvjárása; *j*) a többi nyelvjárás; *k*) a helyesírás alapelvei; *l*) a hangtani ismeretek rendszerezése, stb. Nemcsak a főbb egységeket nevezi tehát meg, hanem az alsóbb rendűeket is. S mennél tovább megy a részletezésben, annál határozottabban jelöli meg az anyagot.

Az *idő* megjelölésénél hasonló jelenséget tapasztalunk. A tanterv csak az egész tudományszakra szabja meg az időt, a tanmenet a tanítás felaprózott egységeire is. A magyar nyelv és irodalom I. osztálybeli anyagára pl. a tanterv csak annyit mond, hogy azt heti 4 órán kell elvégeznünk; de hogy a felaprózandó egységekre mennyi időt fordíthatok, arra a tantervben hiába keresünk feleletet. Ezt a tanmenetben fogjuk megtalálni, amely az anyagot havi, heti és egy-egy órai egységekben is jelezni fogja.

A *sorrend* tekintetében szintén azonos a jelenség. A tanterv igazában csak a tudományszakoknak osztályok szerinti sorrendjét jelzi. A magyar nyelvnél és irodalomnál pl. csak azt állapítja meg, hogy az ezen körbe tartozó tudományszakok közül az I. osztályban a nyelvtan és a stilisztika, a II-ikban a poetika és retorika egy része, a III-ikban a poetika és retorika másik része, a IV-ikben pedig az irodalomtörténet kerül sorra. De hogy ezeknek a legfőbb egységeknek a sorrendjében sem elég határozott, mutatja az, hogy sokan a II. osztályban előbb a retorikai részt tanították s azután tértek át a poetikára, mások viszont a poetikai résszel kezdték és a poetikaival végezték. A tanterv eme vázlatos sorrendjével szemben a tanmenet az egy-egy órára jutó anyag logikai egymásutánját is meg fogja jelölni.

A tanterv és a tanmenet fogalmának eme értelmezése után az első kérdésre (Mi volt a munkálat megindításának az oka?) önként kínálkozik a felelet: *A tanmenet a tantervnek logikai következménye.* Amit a tanterv csak általánosan, vázaltszerűen állapít meg, azt a tanmenet az anyag, a sorrend és az idő pontosabb és kimerítőbb megjelölésével kiegészíti, világosabbá és határozottabbá teszi.

2. Ha arra a kérdésre akarunk felelni, hogy a tanmeneteknek mi hasznát remélhetjük, mindenekelőtt arról nem szabad egy pillanatra sem megfeledkeznünk, hogy *a tanítás nem mesterség, hanem művészet.* A tárgy, az anyag, amelyet tanítványaink lelkébe át akarunk ültetni, nem mindig sorolható ugyan a művészetek birodalmába, de oda tartozik az anyag kiválasztás, részekre bontása, a részek sorrendje s oda tartoznak az átültetés eszközei és külső alakja.

Ebben a kiválasztásban, részekre való bontásban, a sorrend és az eszközök megállapításában nem lehetünk egyforma erősek. Egyéniségünk, tudásunk, korunk, tapasztalatunk és minden legapróbb körülmény, amely ezekkel kapcsolatban van, nagyon különböző mértékét állapítja meg ennek a művészi készségnek. S ez az igazság nemcsak a tanítás mestereire, hanem a szoros értelemben vett művészekre is vonatkozik. Gyöngyösi István tudott ugyan rimet kovácsolni, szavaiból pedig «édes méz csepegett», de nem tudta kiválasztani a lényegtelenek közül a lényegest és nem tudott szerkeszteni. Viszont Zrínyi nagy volt ugyan a szerkesztés művészetében, de nem sokat törődött a verssel és a stilussal. Vörösmarty ujjá tudta teremteni a magyar költői nyelvet s lírai alkotása közül sok marad a világirodalomnak örök büszkesége, de nagyobb elbeszélő műveiben épp oly kevésbé tudjuk megállapítani a szerkesztés, mint drámái legtöbbszörében a kiválasztás művészetét.

Ha a kiválasztás, részekre való bontás, elrendezés, a külső alak iránti készség az Isten különös kedveltjeinél is ilyen különböző mértékű, hol van az megírva, hogy mi, tanárok, mindnyájan egyformán értünk hozzá? Melyik pedagógus tud bennünket meggyőzni arról, hogy a kezdő tanár épp oly otthonos e téren, mint a 15—20 éves? Egyforma értékű-e annak a tanárnak a véleménye, aki állandóan a szaktárgyát taníthatta, azéval, aki valamely tárgyat csak kényszerűségből volt kénytelen tanítani? Alapítunk-e ily fontos dolgot oly, egyébként tiszteletreméltó egyéniség,

véleményére, akinek olvasottsága, tájékozottsága talán széleskörű, de ítélete, akarata állandóan a pillanatnyi hatások alatt állván, egy év múlva arra sem emlékszik pontosan, amit azelőtt halálra ítelt? Avagy megnyugodhatunk-e annak az eljárásában, aki az egyén szabadságát a rend, a pontosság, a törvények figyelembe nem vételében látja? Nem történt-e meg aránylag elég gyakran, hogy valamely tantárgy egy részét a tanítóképző-intézetek céljait messze meghaladó mértékben tárgyaltuk, ezzel szemben pedig más, talán fontosabb részek elmaradtak?

Ime, ez lesz a készülő tanmenetnek a haszna! A kezdőt vezetői, az idősebbet megnyugtatja, az elfogultat helyes útra téríti, a csüggedőnek visszaadja az önbizalmat. Emellett mindannyiunk munkáját egységessé teszi s az ellenőrzést reális tényekre alapítja. Mivel pedig nemcsak az órák szerinti felaprózott egységeket, hanem a szemléltetés eszközeit, a begyakorlás módját s a népiskolával, gyakorlati kiképzéssel való kapcsolatokat is meg fogja jelölni, ennél fogva mindannyiunk munkáját megkönnyíti, eredményét, sikerét pedig hathatósabban biztosítja.

3. Ha arra a kérdésre keresünk végül feleletet, hogy nem fogja-e a normáltanmenet a tanár egyéniségét a tanítás művészetének rovasára veszélyeztetni, mindenekelőtt a szó jelentését kell tisztáznunk. A *normál* szó nem jelenthet itt egyebet, mint azt, hogy *vezérfonal, minta*. Nem sémát, nem keretet jelent tehát, amelynek minden egyes részét s minden körülmények mellett meg kell tartanunk, hanem *útmutatót, tájékoztatót, eszmét*, amely felé törekednünk kell. Az az aggodalom tehát, hogy a normáltanmenetekkel mi is azt a francia minisztert követjük, aki meg tudta mondani, hogy pl. november 10-én délelőtt 9-től 10-ig az egész országban a történelemnek mely egységét tanítják, a *normál* szó fogalmának ilyen értelmezésével önként oszlik el. S hogy efféle aggodalmak senkit se zavarjanak, nem szükséges hozzá egyéb, mint az, hogyha majd a normáltanmenetek megjelennek, a megvalósításukat magyarázó rendelet erre vonatkozólag is határozott utasítást adjon. *Ha ez az utasítás azt fogja pl. kijelenteni, hogy a normáltanmenetben megjelölt anyagtól és időtől két hétre terjedő eltérés a tanárra nézve sem nem hiba, sem nem érdem: ezzel a tanár megkööttségéhez fűződő minden jogos aggodalmat anélkül oszlatott el, hogy a tanmenetben rejlő értékek veszendőbe mennének.* Hogy ez így lesz, azt tanítóképzőkben, e kiválóan pedagógiai iskolákban, másképen elképzelni sem tudjuk.

Letompítván így a tanmenet fogalmában rejlő megkötöttség élét, jusson eszünkbe az is, hogy *korlátlan szabadsággal a szorosabb értelemben vett művészek sem dolgoznak*. Az építőművészt, a szobrászt (sok esetben a festőt is) a hely, a környezet, a rendelkezésre álló költség épp úgy korlátozza, mint a drámaíró a terjedelem, a zeneköltőt a hangszerek hanghatárai. Ha több pénzünk lett volna, mi is másképp építjük a kolozsvári tanítóképzőt; de mert rendelkezésünkre álló összeg határait át nem léphettük, azzal a céllal, a szépnek, a célszerűségnek azzal a fokával kellett megelégednünk, amelyet az adott keretben valósíthatunk meg. Azért a kolozsvári tanítóképző új épülete így is szép, így is célszerű.

De ne feledjük végül azt sem, hogy az anyag kiválasztása, órák szerinti egységekre tagolása és sorrendje a tanítás művészetének csak egyik része. A másik része abban nyilvánul, hogy egy-egy ilyen egységet hogyan adok át; azaz hogy tagolom, hogy biztosítom a figyelmet, mely logikai utat választom, hogy gyakoroltatom be, hogy alkalmazom, stb. *A sokat vitatott tanári egyéniségnek itt van az igazi tere*. Aki félti, itt érvényesítse! Itt teljes szabadsággal cselekedhet. Itt csak a lélek törvényei korlátozzák.

Az elmondottak alapján én a normáltanmenetek gondolatát örömmel üdvözlöm, hatásukhoz pedig sok szép reményt fűzök. A magas minisztérium ezzel a munkálatával is egy hatalmas követ visz a magyar tanítóképzés állandóan emelkedő fenséges épületéhez.

Kolozsvár.

Sarudy Ottó.

Az ifjúsági olvasmányok.

A M. T. múlt évi március havi számában megjelent cikkhez is hozzászólva, szeretnék néhány szót szólni az ifjúsági olvasmányokra vonatkozólag.

Az ifjúsági olvasmányok (a magyar irodalmi olvasmányokat értve rajta) célja nem lehet más, mint az, hogy az irodalmi oktatást szolgálja; ez pedig be akarja vezetni a növendékeket az irodalom ismeretébe, melynek végcélja esztétikai. Az embert fogékonytá tenni a jó, a nemes iránt, egyszóval megszerettetni vele a szépet.

Mivel tehát az ifjúsági olvasmányoknak az irodalmi okta-

tást kell szolgálni, úgy kell azokat megválogatni, hogy azokból a növendék tanulmányai végén megkapja főbb vonásokban a nemzeti és világirodalom képét. Így tehet szert tiszta látókörre. Ma már túl vagyunk azon, hogy a nemzeti irodalmat mint elszigetelt jelenséget tárgyaljuk; valamint nemzeti történelmünk is a világtörténelem egy része, tehát azzal kapcsolatosan magyarázandó, úgy a nemzeti irodalom is. Nehogy azonban félreértessenem, nem azt akarom mondani ezzel, hogy a magyar irodalmat úgy tárgyaljuk mint nemzetünk történelmét a világtörténelem keretében. Irodalmunkat, épúgy mint történelmünket, kétféle szempontból kell néznünk és látnunk. Egy közelebbi és egy távolabbi szempontból, vagyis a magunk és mások szempontjából, nemzeti és általános emberi perspektívából. Csak így nyerünk tiszta és világos képet róla, mert csupán magyar üvegen nézve úgy láthatjuk, mint ama mesebeli ember, aki, ha a jobb szemével nézett, még a gyerekeket is óriásoknak gondolta, ha pedig a bal szemével nézett, az óriásokat is gyerekeknek nézte, de ha kinyitotta mind a kettőt, akkor rendesen látott.

Ha ez a perspektíva kisebbnek is fogja mutatni a nemzeti irodalom piramisait, ez nem csüggeszthet el bennünket, sőt csak ébreszthetőleg hathat minden művelt emberre, hiszen tudjuk történelmünkéből, hogy az igazi látás ébresztette fel egykor nemzeti történelmünk előkelő alakjaiban is még jobban a hazaszeretetet, hogy pl. Bessenyeiék lelkére is mily hatással volt egy hatalmas kultúra megismerése. Nemhogy elidegenítette volna őket, de csak még inkább fokozta szeretetüket a szülőhaza iránt. De megkívánja ezt az egyes költői műfajok elmélete, továbbá a nemzeti irodalom története is, hol a világirodalom a magyar műfordítás történetébe kapcsolódik.

Most már az a kérdés, hogy milyen terjedelemben vegyük fel a világirodalmat. Itt elsősorban tekintetbe kell vennünk az időt, mely rendelkezésünkre áll. Növendékeink mai túlterhelése mellett ez szinte lehetetlen. De ha a kijelölt irodalmi műveket mind nem is, csak néhányat ismernek meg, az is sokkal több a semminél. (Alább közlöm a felvett művek jegyzékét.) Később, ha az évfolyamok száma ki lesz bővítvé, esetleg egyes tárgyak óráinak száma is redukáltatik, vagy teljesen töröltetik, (pl. a szépírás) több idő áll a rendelkezésre.

Melyek legyenek tehát azok az irodalmi művek, melyek olvasása szükséges volna? Kiválogatásuknál két elv vezérelhet:

az egyik az esztétikai, tehát az olvasandó mű lehetőleg a világirodalom legkiválóbb terméke legyen, második pedig, hogy olyan mű legyen, mely irodalmunkra is hatással volt. (Pl. Scott Ivanhoe-ja Jósika Csehek Magyarországon c. regényére; vagy pl. a Faust, A századok legendája, a Kain Madách Ember tragédiájára.) Egyszersmind e művek írójuknak többnyire legnagyobb alkotásai s így a világirodalomnak is elsőrendű könyvei. Így tehát a magyar szellem nem kapcsoltatik ki azon hatalmas láncból, melynek egy szeme és így megláttatjuk a növendékkel, hogy a magyar lélek mennyivel járult hozzá azon nagy kincstár gyarapításához, melyet világirodalomnak nevezünk. Magyaroknak kell lennünk, de nem korlátolt magyaroknak. Hiszen nemzetünk rendeltetése végcélja nem lehet más, mint amit a legnagyobb magyar meglátott már és amelynek megvalósítására törekedett: «Az emberiségnek egy nemzetet megtartani, sajátosságait mint ereklyét megőrizni és szeplőtlen minőségben kifejteni, nemesíteni erőit, erényeit s így egészen új, eddig nem ismert alakokban kiképezve, *végcéljához, az emberiség feldicsőítéséhez vezetni*: — ez a föladat!

A világirodalom keretében mutatott magyar irodalom így fogja feltüntetni azt, hogy mennyit oldottunk meg e feladatból. A világirodalom tengerébe szakadó folyók között így látjuk, mekkora a mienk.

A kifejtett okok és elvek alapján a következőképen szeretném a világirodalmi olvasmányokat felvenni:

Lirai és kisebb epikai művek.

1. *Petrarca szonettjei Radó A. ford.* Hivatkozás történik rá a szonett forma tárgyalásánál a verstanban, Kisfaludy Sándornál stb.

2. *Goethe költ.* Dóci L. ford. Hivatkozás történik rá különösen a balláda tárgyalásánál, Kisfaludy K., Kazinczy, Arany, Szász stb.-nél.

3. *Schiller költ. Dóci L. v. Szász K. ford.* Különösebben hivatkozás történik az irodalomtörténet keretében.

4. *Burns Róbert költ.* Lévay J. fordításában. Hivatkozás történik rá a népies irány tárgyalásánál, Arany J.-nál (Családi kör, — Szombat este a kunyhóban) stb.

5. *Heine: Dalok könyve.* Endrődi fordításában. Több költőnkre volt hatással (Petőfi, stb.) a világirodalomnak talán legnagyobb lírikusa.

Éposz.

Itt összesen tíz művet szeretnék felvenni.

1. Iliász. 2. Odisszea (az éposz mintái). 3. Vergilius: Aeneis (hatással volt Zrinyire). 4. Tasso: Megszabadított Jeruzsálem (hatással volt Zrinyire). 5. Nibelung-ének (különösen nemzeti mondáinkkal való kapcsolat, Arany: Buda halálával). 6. Kalevala (velünk rokon nép alkotása). 7. Osszián-énekei (Petőfi, Arany nagyon szerették és régebbi költőink is). Fábrián G. ford. (Kapható az O. K. Az újabb ford. nagyon drága.) 8. Dante: Pokol. Szász K., vagy Babics M. ford. (mint az olasz irodalom legnagyobb alkotása.) 10. Puskin: Anyégin (a legnagyobb orosz költő legkimagaslóbb műve).

Regény.

A regények közül 6 művet választottam ki, amelyek az illető írókra legjellemzőbb és a világirodalom legkimagaslóbb alkotásai e nemben.

1. Cervantes: Don Quixote. Huszár V. magyarázatával. (Magyar Olv. Tára.) 2. Scott W.: Ivanhoe (Jósikára volt hatással, lásd Csehek Magyarországon c. regényét). 3. Thackeray: A hiúság vására (az angol irodalom leghiresebbje). 4. Dickens: Karácsony-ének (egyik legjellemzőbb és nagyhatású regénye). 5. Balzac: Eugénia Grandet (Balzacnak legjelesebb műve). 6. Tolsztoj: Háború és béke (Tolsztoj leghiresebb alkotása).

Dráma.

1. Sophokles: Antigone, ford. és magyarázta Csiky Gergely.
2. Aeschylus: Leláncolt Prometheus, ford. Zilahy K.
3. Aristophanes: A lovagok, ford. Arany J.
4. Shakespeare: Julius Caesar, ford. Vörösmarty M.
5. Shakespeare-Petőfi: Coriolán.
6. Shakespeare: Hamlet, ford. Arany J.
7. Shakespeare: Szentivánéji álom, ford. Arany J.
8. Corneille: Cid, ford. Radó A.
9. Molière: A tudós nők, ford. Arany L.
10. Molière: A fősvény, ford. Hevesi J.
11. Goethe: Faust, ford. Dóczi L. és Váradi A.
12. Schiller: Tell Vilmos, ford. Palmer K.

13. Byron: Kain, ford. Mik L. (M. K.) Nem Manfrédot vettem fel, mert Madáchra e műnek volt nagyobb hatása, továbbá Byron pessimizmusa tán legjobban e műben nyilatkozik.

14. Ibsen H.: Rosmersholm, ford. Balogh Vilmos. (Péterfy Jenő kitünő essay-je magyarázza.)

Értekezések.

1. Taine: Eszmény a művészetben. (O. K.)

2. Emerson: Az emberi szellem képviselői. Szász K. ford.

Lehetőleg magyarázatos kiadása minden munkának.

Összesen tehát 37 mű. A világirodalom legjelesebb alkotásai és hatással voltak többnyire irodalmunkra is.

Tehát így az olvasmányokat két csoportra osztanánk: hazai és külföldi tárgyakra. A nemzeti irodalom olvasmányai lennének a kötelező, a világirodalmiak pedig az ajánlott olvasmányok.

Az a kérdés most már, hogy lesz-e ideje a növendéknek ezt elolvasni. A mai megterhelés mellett bizony vajmi kevés idő jut rá a szorgalmi időben, de később talán több. De ott van a nagy szünidő. Ekkor elég ideje jut az olvasásra. S ha négy éven keresztül nem is tudja elolvasni mind, az sem baj, ha valamit olvasott, az is valami. Alkalmat adunk neki arra, hogy megismerkedjék a világirodalom jeleseivel is, ha akar.

Az olvasás pedig nem olyan formájú tanulás, mint a lecke. Hiszen szabad idejében minden ember szokott olvasni. S ha olvasni akar, miért olvasson kisebb rangú műveket. Ezzel is szórakozik és nagyobb haszna van belőle sokkal. Aki az olvasást igazán szereti, abban él a vágy, hogy ne csak a hazai, hanem a külföldi irodalmat is ismerje.

Hogyan történhetik annak a számon kérése, hogyan vehet tudomást erről a tanár és a társai előtt hogy nyer elismerést az, aki szorgalmatoskodott?

Elsősorban az órán. Az ajánlott olvasmányok számon kérése is elsősorban úgy kezelendő, mint a kötelezőké.

Itt ki akarok terjeszkedni Dr. Novy Ferencnek a M. T. múlt évi márciusi számában közölt cikkére. Ugyanis ebben azt mondja: «A számon kérések eddig az olvasmányok kivonatos módszerére helyezkedtek. Ezeket a tanár időnként beszédte s talán át is nézte; de minden körülmények között észlelhette azok formái, sőt stilusbeli egyöntetűségét is, mert az az egy-két kivonat nem-

csak az osztályban járt kézről-kézre, hanem az elhasznált tankönyvvel együtt osztályról-osztályra is, sőt ma már ott tartunk, hogy — különösen az irodalmi tárgyakban — a nagyobb költői munkák kivonatai már segédkönyv alakjában is megszerezhetők (l. Kéki: A világirodalom époszainak tartalmi ismertetése stb.).» Ha van és volt tanár, aki az olvasmányokat így kezelte: nagyon helytelenül járt el, de alig hiszem, hogy ma akadna. Minden tanár tudja, legalább ma nem kételkedem benne, hogy a növendékek leírhatják, sőt mindig fog akadni olyan, aki megkísérli, tehát a kijelölt munkát el nem olvassa.

Ezen utóbbi hibából következőleg Dr. Novy kolléga az olvasmányok kivonatos módszerét teljesen elveti. Én ezt a magam részéről helytelennek tartom. A kivonatok készítésének szükséges voltát két szempontból föltétlenül helyeslem. Egyik az *irodalmi oktatás eredményes volta*, másik a *fogalmazás*.

Ha a növendék semmiféle feljegyzést nem készít az olvasmányról, akkor hogyan fog arra majd visszaemlékezni, csak az év végén is, s még inkább az irodalomtörténet tanításánál? Mindig csak nem olvashat újra! A kivonat nagyon jó emlékeztető. S mondhatom, hogy még diák koromban készített olvasmánykivonataimnak ma is nagy hasznát veszem. Különben ezt mindenki tapasztalhatja kétségkívül.

Ami a második hasznót illeti, a növendék így is tanul fogalmazni. Hogy az olvasmány-kivonat szépen legyen megszerkesztve, nem könnyű dolog. Össze kell szedni az észet, hogy a lényegyet mondja el az illető. Mindenki tapasztalhatta eléggé, hogy az olvasmány főbb gondolatainak elmondása mily nehézségekbe ütközik és sokszor mily esetlenül mondja el a növendék még akkor is, ha az az iskolában volt tárgyalva. S mégis csak minden olvasmánynál *legfontosabb a gondolat*.

Hogyan ellenőrizhető a növendék igazi munkája? Igaz, hogy nem oly könnyű, de mégsem olyan nehéz, hogy azért le kellene mondani róla. Igaz: ma már az olvasmányok kivonata megszerezhető és a növendékek közt mindig fog akadni néhány, aki megpróbálkozik úgy segíteni magán, hogy vagy a már kész olvasmány-kivonatokból, pl. amely a magyarázatosan kiadott irodalmi művek mellett mindig megtalálható, vagy esetleg más tankönyvben, vagy pedig a növendékek közt a múlt évi kivonat kézről-kézre járván, kísérli meg a beszámolást. Hogy ilyenné ne fadjuljon a dolog, a tanárnak bizony elég munkát ad, hogyha nem akarja magát az orránál vezetetni.

Annaira már ismerni kell a növendéket, hogy mennyire képes fogalmazni. Nálam is, mint minden tanárnál, aki követeli az olvasmány-kivonatokat, akad egy pár kísérletező. De midőn látja, hogyha talán egyszer, vagy kétszer sikerült is neki, mégis csak rajta veszt, nem fogja tenni. Ha ilyen eset előfordul, az előbbi olvasmányok kivonatai is még szorosabb vizsgálat alá kerülnek és így látja, hogy még sem sikerült célt érnie. De az ilyen fajta kísérletezések főleg az első év folyamán történnek, a felsőbb osztályokban alig akad, ha a növendék látja, hogy a tanár kellő szigorúsággal jár el.

A magam részéről, hogy ezen hiba még a kezdet kezdetén kiirtassék, kétféle eljárást használok: *az egyik:* mindjárt az első osztályban meggyőzőm a növendékeket arról, hogy milyen fontos az, ha valaki maga végzi egyedül a munkát, mennyire fejleszti esztét, mennyire tanul gondolkodni és mennyire tanul stilizálni. Minden gyerek kezdetben fél a fogalmazástól, látják az iskolai dolgozatokból, hogy mily gyengén fogalmaznak, tehát ez is egyik mód, hogy gyakorolják magukat. Persze, hogy fog azért akadni olyan, aki mégis kísérletet tesz a plágium terén. Azért mindjárt elején különös szigorral kell meggyőződni arról a tanárnak, hogy mindenki maga dolgozott-e? És ha látja, hogy a leleplezést nem kerüli el s azok, akik bár jóval gyengébben is dolgoztak, de mégis elismerést nyernek, be fogja látni, hogy mégis csak jobb az egyenes út.

Az ellenőrzést könnyüvé teszi, hogy a tanár azokat a kivonatokat körülbelül úgyis ismeri, amiket a növendék fölhasznál. De ha nem ismerné is, a fejlettebb stílusról fölismerheti. Akadt néhány olyan növendék is, aki mással csináltatta meg házi dolgozatát. II. és III. oszt. Rögtön észrevettem, hogy elütő stilus attól, amit az írásából, de különösen az élőbeszédjéből ismerek. Persze, először erősítette, hogy ő készítette, de végre a sok bizonyíték terhe alatt mégis bevallotta. Mindig arra törekszem a növendékekkel szemben, hogyha hibát követ el, azt őszintén megmondja, ilyenkor sohasem büntetem és mondhatom, meg is volt mindig az eredménye.

Nehezebb felfedezni már, hogy a kivonat nem az előző évfolyamból való-e? Ezen pedig a *második eljárással* szoktam segíteni. Ugyanis nem elégszem meg csak a tartalom elmondásával, hanem a szerkezetet is megkivánom. A tartalom beosztását a szerkezeti részek szerint is tudni kell. A személyek jellemzésénél nem elégszem meg csupán a főalak jellemzésével, hanem a mellék

alakokét is kérdezem. Ki kell terjeszkedni az író stilusára is. Ha a művet az illető nem olvasta, csak kivonat útján, akkor ezekre a kérdésekre megfelelni nem tud. Egyúttal tudja azt is, hogyan kell olvasni úgy, hogy az értékes legyen.

Azt sem fogadom el, amit Dr. Novy kolléga mond a «szellemi étvág» lerontásáról. «A számonkérés, ellenőrzés kétségkívül a tanárnak tanítványával szemben való bizalmatlanság érzelmi hangulatára való előzetes helyezkedés, ami viszont a tanítványokban a munka kényszerű elvégzésének érzését kelti fel s ezért értékében minimális, mert folyamatában kelletlen és eredetében a lelki diszpozícióknak nem megteremtésére, de lerontására alkalmas. Hasonlattal élve: leromlik a szellemi étvág, melynek bizonyára nem a szellemileg fejlődni akaró ifjú az oka, hanem az eléggé körül nem tekintő tanár.»

Igenis, el lehet rontani a szellemi étvágyat és ennek oka az eléggé körül nem tekintő tanár. De miért? Semmiesetre sem azért, mert számon veszi és így veszi számon a munkát. *Minden munka kényszer, amit végzünk.* Csakhogy az egyiket jókedvvel, másikat kedvetlenül végezünk. És ez a döntő. Miért végzi sokszor kedvetlenül a növendék az olvasást? Mert az olyan olvasmány, amelytől teste-lelke undorodik igen sokszor a tanárnak is, de mégis kell, mert ki van jelölve hivatalosan. Tehát az olvasmányok megválogatása rendkívül fontos. És ezen fordul meg minden. Legyen az olvasmány igazán értékes és a hazai olvasmányoknál is elsőrangú mű. Huszadrangu írók és költők dadogásaival, akik talán a maguk korában jó írók voltak, de ma már csak az irodalom halottjai, ne öljük az ifjúságot. Tudósoknak való, de azoknak nem, akikkel az olvasást meg akarjuk kedveltetni.

Persze, az ellenőrzés és ellenőrzés közt is van különbség. Ne öltse az magára a rendőri szellemet, hanem legyen az mindig a növendék által végzett munka értékelése és megbecsülése az együttes munka keretében.

Most már még az a kérdés, hogy az ajánlott, vagyis világirodalmi olvasmányok számon kérésére micsoda idő áll rendelkezésre. Egyik a tanóra kerete. De ez elég kevés arra, hogy bővebben foglalkozhassunk egy-egy művel. Hanem ott van az önképzőkör. Itt nyílik alkalom arra, hogy a növendék önálló munkálkodásának nagyobb tér adassék. Nos? Ezt a működést illesszük be részben az irodalmi oktatás keretébe gyümölcsözően. Itt adjon bőven számot a növendék az olvasott műről. Persze az önképzőköri szereplést úgy kell irányítani, hogy az a tanulmányi menet kere-

tébe illeszkedjék. (Pl. Shakespeare egy drámáját ismertesse itt a növendék.) A magam részéről ma is így értékesítem az önképző-köri munkásság egy részét. Nem akarom a világért sem, hogy az tanóra számba menjen. A növendék szabadon választhat, ha akar írjon verset is, nem bánom, az sem haszontalan, de mégis neki elsősorban hasznosabb foglalkozást óhajtok adni. Mutassa itt a saját tanulmánya révén szerzett irodalmi ismereteit. Méltassa itt Shakespeare, Dante, vagy Goethe stb. kijelölt művét, még pedig ne felolvassa azt, hanem szabad előadást tartson, ezáltal azt a célt is szolgálja, amelyet egyik elsőrendű célul az önképzőkör maga elé tűz és amely föltétlenül értékes, *gyakorolja magát az élőszóbeli előadásban, amelyre, mint tanítónak, oly nagy szüksége lesz.*

A kijelölt művek közül tehát 25—30-at lehet itt részletebben méltatni. Persze, olyan időrendben, hogy mikor a tanóra keretében előfordul, már hallottak legyen róla. Ha nem tudta mindenki elolvasni, itt legalább bőven hall róla. De az olvasási vágy is jobban felébred, az ember kritikai természete révén, mert minden emberben meg van a kritikus hajlam, amelynek szeret kifejezést adni, hogy pedig az előadáshoz érdemlegesen hozzá tudjon szólni valaki, ismernie kell a művet. Tehát ez is csak ösztönzésül szolgál az olvasásra.

Így illesztem be a szavalatok bírálatait is az irodalmi tanulmány keretébe. Minden hivatalos szavalat-bíráló kiterjeszkedik a szavalt költemény esztétikai elemzésére is, és ennek alapján mond bírálatot a szavatról. Természetes, hogy itt megint arra ügyelek, hogy az a költemény az irodalom legelsőrangú alkotásai közé tartozzék.

Az így vezetett munkának, kell hogy eredménye legyen.

Az olvasmányok ilyen módon való számon kérésénél a Dr. Novy-féle táblázatos kimutatás elkészítése teljesen felesleges. Azt így előre megállapítani, külön táblázaton feltüntetni, még amúgy is, mire jó? Az időpontot úgyis a tanmenet, a növendékek haladóképessége és egyéb okok (pl. betegség) miatt történt elmaradások a tananyagban szabják meg; továbbá a havi módszeres konferenciákon a szaktanárok úgyis megbeszélik az olvasmányok idejét, hogy torlódás elő ne forduljon. Tehát a szakembernek nincs rá szüksége, a laikusnak meg minek?

Stubnyafürdő.

Khin Antal.

Elmélet.

Reformgondolatok az elemi iskolai rajzoktatásról.

A játékosztón a kis gyermek összes szellemi képességeinek mozgatója, alapja. Ezzel indul meg az utánzása, majmolása valamely cselekvésnek és a cselekvéssel kapcsolatban esetleg a cselekvés tárgyát, célját képező formaalkotásnak is. Ugy a cselekvést magát, mint a cselekvés tárgyát, vagy tárgyait, azok különféle tulajdonságait, megfigyelései nyomán, képzetek formájában veszi ugyan fel a gyermek, *de igazán használható tulajdonává minden szerzett képzetét mégis játékaiban teszi.*

Hogy azok a képzetek és azoknak a játékokban való felhasználása mennyire helyes, vagy helytelen, ez sohasem jöhet itt számításba, mert a naiv fantázia mindent kiegészít, minden hiányt pótol. Itt bizonyítani nem kell semmit, mert amióta van a világon pedagógia, annak a legelső és legfontosabb elve az volt, hogy kezdetben minden komoly ismereti dolgot a játék leple alatt kell a gyermekekkel megkedveltetni s lassan észrevétlenül továbbfejlesztetni; tehát olyan ismereti dolgokat is, amelyekkel a gyermek eddig nem foglalkozott játékaiban sem. Miért ne használnók hát fel ezt a minden ismeret forrását és bevezetőjét a *játékosztón olyan ismereti tárgyak kezdő tanításánál, sőt azontúl is végtől-végig a tanítás és tanulás egész mezején, amelyet a gyermek éppen ezen játékosztónétól hajtván, még iskolába lépése előtt önként gyakorol: a kézimunka (slöjd) és a rajz tanításánál?* Igenis, a természetes pedagógia ezt az eljárást nemcsak hogy mutatva-mutatja és követeli, de annál még többet: azt, hogy amit a gyermek az iskola vezetése nélkül is, az iskolázás előtt és azután is állandóan tesz játékaiban, azaz, alakít és rajzol, erre a természetes alapra kell helyezni, ezzel kell kapcsolni a többi ismereti tárgyak tanítását is. Nem ok nélkül alakulnak bizony a külföldön egymásután ezen az alapon a *munkaiskolák*, amelyek ilyenformán igazán a legtermészetesebb alapon oldják meg az életre nevelés sokat emlegetett, de eddig alig követett problémáját a modern, szociális követelményeknek megfelelően.

A gyermek, játékaiban, ha már tárgyakról van szó, melyek a játék cselekményével szoros összefüggésben vannak, azokat a tárgyakat vagy előszedi onnan, ahol találja, vagy ha

meg nem kapja, akkor maga megcsinálja bármilyen primitíven is; azaz, utánozza agyagból, papírból, fából, vagy egyéb anyagból (slöjddöl). *A természetbeni, a plasztikus megalkotásra való törekvés tehát az első lépés minden gyermeknél az alkotó munkára a játékosztón hajtó ereje folytán*, mert azokat a primitív alkotásokat ép úgy használhatja, vagy legalább iparkodik úgy használni, mint azt a felnőtt emberek cselekvése közben látta. Ez természetes is, hogy a térben élve-mozogva, látva-tapasztalva, a gyermeket is a térbeli dolgok (három irányu kiterjedést értve) érdeklik első sorban s azokat utánozza, mert a nagyok munkájának, cselekvéseinek utánzását is ezekkel teheti hasonlóvá. A rajz, bár ikertestvére a kézimunkának, mégis, mert elhagyja a három irányu teret s nem szolgálhatja a játékot közvetlenül a természetes mozgási térben, mint játék, már csak passzive szerepelhet, ülő, egy helyben való foglalkozásként, de nem kevésbé képző módon, főként a fejlesztés további fokain, az iskolában.

Az hát a természetes eljárás, még a rajztanítás kezdetén is, ha azt a gyermeknek megfelelő kézimunkával vezetjük be; sőt még inkább, ha azt állandóan összeköttetésben tartjuk a kézimunkával elejétől végig és viszont a kézimunkát is a rajzzal tartjuk kontaktusban.

Ha tehát idevonatkozó tanmenetről, tanterv, vagy vezérkönyvről volna szó, csakis az olyan utmutatás oldja meg szerintem leghelyesebben az elemi rajtanítás kezdő és folytatólagos pedagógiai problémáját, amely a játékszerű kézimunkát veszi alapul, mert a gyermek is természetszerűleg előbb foglalkozik ezzel még iskolai kötelezettsége előtt, mint a rajzolással. Ezt a munkát kivétel nélkül minden gyermek gyakorolja játécai közben, míg rajzolni csak az szokott, akinek erre valami módon alkalom adódik és akkor, ha az gyakoribb akadályokba nem ütközik. Akinek azonban környezete olyan, hogy rajzolnia kedve szerint lehet, ott ez is kitünő és élvezetes játékká válik, különösen a téli, hosszas szobai tartózkodás alatt, de még inkább a megfelelően vezetett óvodai foglalkozás keretei között.

Az összes rajz- és kézimunkaórákat ezenkívül is lehetőleg alá kell vetni, illetve összhangzásba kell hozni a többi ismereti tárgyak anyagával és tanmeneteivel, hogy sem a kézimunka-, sem a rajzórának ne legyen más céljuk, mint főleg és első sorban a tantárgyak keretében tanult aktuális dolgok rajzban, vagy kézimunkában való reprodukálása, melyet még kiegészít egyrészt

a különféle tantárgyak tanítása közben való cselekvő szemléltetés a tanító részéről és a cselekvő tanulás a gyermekek részéről a rajz és kézimunka révén, másrészt ilyen megalapozások mellett az intuitív képességekre alapított önálló alkotások létesítése, az *alkotó munkásság*.

A kézimunka és a rajz karöltött tanítási módja fokozatosan összeállítva a következő menetet mutathatná: Minthogy az apró gyermeket még a föld pora vonzza, érdeklí legjobban, feltétlenül a homok, kavics, agyag és az ezeket kiegészítő papír és fácskákkal való játszó kézimunkákkal kell a tanítást bevezetni. Lassanként a játék témáit, tárgyait a rajzórán, vagy beszéd- és értelemgyakorlat közben, vagy után rajzoltatni, kezdetben teljesen a gyermekek intuitív képességeire bízva a dolgot s csak lassan, észrevétlenül irányítani, helyesbíteni kifejezéseik módját. Ha a rendes beszéd- és értelemgyakorlat témáit is minden alkalommal a lehetőség szerint előbb kézimunkával, majd ugyanazt rajzzal is követtetjük a gyermekekkel, tehát ha már itten beékeljük a kézimunkát és a rajzot minden tanításunkba, sőt erre alapítunk mindent és ezzel vezetünk, ez lesz az igazi természetes tanítási eljárás és *igazi alkotó munkára való nevelés*.

A kézimunka vezető szerepe a rajz előtt az I. osztályban, sőt még a II-ikban is a körülményekhez képest határozott legyen. Részint mert a különböző térbeli mozgásokkal összekötött munkát a gyermek is jobban szereti, részint fejletlen szervei épen ezen sokféle térbeli mozgással erőteljesebben is fejlődnek, jobban és gyorsabban is ügyesednek, így térbeli ismeretei szintén jobban gyarapodnak. Ugy a II. osztály végén, de feltétlenül a III. osztály elején, amikor a dolgoknak a rajzzal való ábrázolásába is eléggé belejöttek már a gyermekek, sőt későbbben még inkább, fokozatosan *a rajz vegye át a vezető szerepet* s ettől kezdve minden dolgot előbb kell rajzolni, mint kézimunkával elkészíteni. Mielőtt idáig jutunk, természetesen már előbb is lehet egyes témáknál úgy járni el, hogy előbb próbáljuk a megrajzoltatást, mint a kézimunkával való megvalósítást, sőt vannak olyan dolgok is, amiket csak rajzolni lehet.

A tervezésszerű kombinációkat is ugyanilyen módon és menetben foganatosíthatja a gyermek, előbb kézimunkában, majd rajz által s később megfordítva, mert a kombinatív eljárás is a való, a könnyen mozgatható tárgyakkal vihető keresztül legjobban és tanulható meg, sok felesleges magyarázat és kinlódás

nélkül az arányos, a ritmikus tömeg- és szinelhelyezés. Ezeknek a tudatában lehet csak rajzban is előre értelmesen tervezni.

Alkalmat kell állandóan adni a gyermeknek, hogy természetes és különböző nagyságu és színű tárgyakat kombinálva rakosgasson, csoportosíthasson olyan szándékkal, hogy valami egyszerű, de szép és ritmikus diszt hozzon össze, melyet esetleg nyomban meg is rajzolhat, vagy festve utánozhat. (Pl. színes, kisebb-nagyobb s különböző formájú papírfarmák gyűjteménye, melyeket tervszerűen, fokozatosan szabathatunk, vágathatunk a kézimunkaórán kis gyűjteménnyé; továbbá gyümölcsmagvak, termések, növénylevelek, virágok stb., amelyeket kaleidoszkópszerűleg lehet kombinálni, variálni.) Ilyen természetes tervező gyakorlatok és rajzbeli reprodukálásuk után lehet igazán megérteni a tervezés lényegét nemcsak szép, hanem plasztikus mivoltában is és később rajzban is könnyedén tervezni.

A magyar stíl legegyszerűbb figuráit is ki lehet vágni színes papirból több darabban s kezdetben ilyen összerakással kombinálni. (A nyomdai diszfigurák is így állíthatók össze különféle képen.) Végre igazán tervezni, majd a rajzbeli tervezést is színes papirból kivágni és felragasztva, kézimunkával is megalkotni. Még később a haladás mértéke szerint kitűzött céllal tárgyakra tervezni diszítványokat és a kivített a természetes tárgyon eszközölni. (Főleg edényeken és sajátkészítésű kézimunkatárgyakon.) A magyar stíl iránti fogékonyságot minden lehető módon már a rajzolás alapfokain is elő kell segíteni azzal, hogy legalább ilyen említett, kivágott elemek nagy mennyiségben álljanak a kirakó kombinálgatáshoz rendelkezésre puha és kemény színes papirokból, esetleg színes egyéb anyagokból, pl. színes szövetekből, bőrből, fából, agyagból stb. Ezen elemek, valamint a kirakott egyszerű figurák igen alkalmasak úgy kézügyesítő és szemmértékfejlesztő, mint ecsetgyakorlatokra is. Ha így állandóan, de változatosan alkalmazzuk a magyar stíl elemeit és kombinációit tanításunkban, a gyermekeknek is a legkedvesebb foglalkozásává lesz később a magyaros diszítés.

Virágokból és növényi levelekből is lehet hasonló kombinálást kirakással végezni. Sőt egyenesen ilyen célra a megfelelő helyzetekben és szárgörbítésekkel préseltethetjük a növényeket, hogy azokból kartonlapon való felragasztással ritmikus diszt állítsanak össze. Az ilyen próbákból lehet megismerni a tervezés lényegét és lehetőségeit. De így lehet legjobban rájönni a stilizálás szükségességére is a diszítés szempontjából.

Ezeket a kombinálgatási, tervezetési próbákat így a természetes tárgyakkal, majd ezek alapján önállóan is a megfelelő mértékben alkalmazva, úgy a gyermekek korához, felfogásához, valamint a tanításra szánt időhöz és a rajz állandóan hangoztatott céljaihoz, *nagyon szükségesnek és üdvösnek tartom már az elemi iskolában gyakorolni.* Minden dolognak az alapját itt rakjuk le, amire a további emberképzésnek szüksége van. Miért ne kezdhetnők hát el a rajz egyéb dolgai mellett a kombinálgató, az izléssel számító, a nemes fantáziával spekulálgató, a rajzolás minden porcikájához külön is szükséges és a végcélhoz is, az önálló munkálkodáshoz közelebb vezető alkotó tervezetést, midőn meggyőződéses jelszavunk az alkotó munkára való nevelés az egész elemi tanítás mezején? Mondom, miért épen a rajznak is attól az értékes részétől fosztanók meg az apró sereget, amely szabadon csapongó fantáziáját épen úgy izgatja, mint a fejből való rajz egyéb témái s amely munkálkodás már az első kombinálgató próbálkozástól kezdve legjobban szolgálja az alkotó munkára való nevelés gondolatát, mert tényleg kombinatív, az összetevő és szétszedő, a minden formációt megkísérítő és e közben rendkívül sokat okuló gondolkodásra és e közben az izlés fejlesztésére vezet.

Attól nincs mit tartani, hogy e téren eredményre nem juthatunk. A körülményekhez mért eredményt ép úgy elérhetjük itt is, mint egyéb téren. Hogy ma még a főváros elemi iskoláinál, ahol pedig a rajzot modern alapon tanítják, mégsem mutatkozik a tervezés terén olyan eredmény, mint amelyet várni lehetne, onnan van, mert ott is még csak a külön rajzórakon rajzolhatnak mindent s míg egyrészt a formaismereti tanulmányok mellett kevés időt tölthetnek a tervezéssel, másrészt úgy látszik, nem találták meg annak a helyes és természetes bevezetési és továbbfejlesztési módját. A tantárgyak körében pedig szintén nem alkalmazzák a rajzot és a kézimunkát olyan általános pedagógiai eszköz gyanánt, mint ahogy azt az alkotó munkásságra való nevelés céljai megkövetelik. Az nem elég, hogy a rajzot itt-ott megpróbálják egy-egy tantárgynál felhasználni a gyermek intuitív képességeinek kipuhatolására csendes foglalkozás közben, de ezt a munkálkodást egyáltalában nem irányítják; nem kapcsolják a rendszeres rajztanítással sem, tehát nem hasznosítják semmi irányban, hanem a gyermekeket ezen munkálkodásuk eredményével teljesen magukra hagyják, ahelyett, hogy tovább építenék ezt a jó alapot.

A kombinálgató tervezgetés dolgait pedig azért emelem itt ki ilyen különösen, mert én ezek nélkül nem tartom kerekdednek, egésznek a rajz és kézimunka szerepét az alkotó munkában, hogyha abból ez a fontos és a leghatékonyabban képző rész kimaradna.

Ugyanis, azért nem birtunk és nem birunk még ma sem a rajz terén a középiskolába kerülő tanulókkal semmi eredményt elérni, mert az elemi iskola nem teljesítette és még ma sem teljesíti e téren kötelességét, hivatását. Hiába van már elég jó rajzterve, viszonyítva a régihez, mégis a hozzá nem értés és a szakfelügyelet hiánya miatt ez a dolog nem megy. Ha az ilyen irányban képzetlen, gyakorlatlan agy és érzékszervek miatt még a legegyszerűbb természeti formák felismerésére és rajzzal való visszaadására sem képesek az ilyen tanulók, hát ugyan hogyan is lehessen tőlük kívánni, hogy a már sok formaismeretet és rajztechnikai gyakorlottságot, finomabb izlést, folt- és színérzéklet, ritmust és anyagismeretet kívánó tervezésben sikeres munkát végezzenek! De ha az elemi iskolában egyszer a leírt alapon általánosan és szigorúan menne keresztül minden, akkor világos, hogy az alkotó munkásságtól elmaradhatatlan rajz és kézimunka keretében az önálló kombinálás és tervezgetés is kellő módon meg lenne alapozva s ha az elemi iskola nyomában a következetes továbbfejlesztés megadtnék a középiskolában is, akkor bizonyára ott sem kellene félredobni a tervezési gyakorlatokat, mint eredményre nem vezetőt. Egyébként sem az elemi, sem a középiskolákban nem is lehet szó feltétlenül anyagszerű és kompakt műipari tervezésről a «tervezés» szó szoros értelmében, mert az már szakiskolai dolog. De — mint mondtam — a kombináló tervezgetés már az elemi iskolától kezdve hozzátartozik először *a rajz és kézimunka külön keretében is* az alkotó munkásság teljes kerekdedségéhez, másodsor *az általános tanítás keretében* az ismeretek szerzése közbeni gyakorlás, értelmes értékesítés teljességéhez is.

Az első esetben — és ezt a középiskolára is értem, — ha már azt a végtelen sok formát, természetit és mesterségeset, ami bennünket körülvesz s a könnyebb felfoghatóság kedvéért típusokra osztva iparkodunk megismertetni, majd reprodukáltatni a kifejezés különféle eszközeivel és technikájával; azután feltéve, hogy ez a megértés és reprodukálási készség eléretett a kor és értelmi színvonalhoz mérten, hát akkor a rajz terén már be is van ezzel fejezve minden? Arra nem is kell gondolnunk, hogy talán

valamelyes célja is volna eme formákat reprodukáló képességnek, ép úgy, mint minden másirányu ismeret megszerzésének. Annak, aki a rajz által lett ismerőse a természet formáinak, nem lehet megállnia tisztán csak a reproduciónál. Értékesíteni kell és pedig lehetőleg momentán minden ujonnan szerzett falatnyi tudást valamilyen mindennapi céllal összekötve, a kicsinyeknél primitív megoldással, a nagyoknál a fejlettebb felfogásnak megfelelően. Minden munkánkra tegyük rá a fedelet; egész legyen az részleteiben is, ne töredék, ne cél nélkül való.

A második eset — a rajznak az általános tanítás keretében való alkalmazása — is erre a formára megy. Ott is az eleven kombináló képesség hozza a legjobb sikert minden irányban. Tehát — ami tény, hogy — ha itt is a szerzett ismeretek gyakorlati értékesítésére törekszünk, akkor tisztán a rajz terén is kell erre törekednünk, ami szintén nagyon sok gyakorlatias, de egyuttal műizlési szempontok iránt is fogékony nevelésre vezet.

Elemi és középiskolai «tervezés» alatt nem is kell tehát plasztikus, vagy egyéb műipari célokat is kielégítő tervezést érteni és kívánni, hanem csak a sematikus síkformák többnyire színes és ritmikus foltokban való arányos váltakozását. Ez tökéletesen elég ahhoz, hogy a különböző adott viszonyokhoz képest a rajz az alkotó munkásságot is kielégítve, az általános képzés és nevelés terén ez irányban is befejezést adjon.

A tervezgetés kapcsán kissé tovakalandoztam, de visszatérek a vezetőfonálhoz, az elemi iskola dolgaihoz. Az I—II. osztály összes tanulása eddig is ugyszólván a beszéd- és értelemgyakorlatokon fordult meg. Azonban a hosszú idők óta állandóan egyforma szemléltető, mutogató, kérdező, beszélgető formája a beszéd- és értelemgyakorlatoknak ma már olyan közönségessé, sablonossá vált, hogy úgy a gyermekek, mint maga a tanító is egyformán unják a folyton ismétlődő formaságokat. A kézügyesség és a rajz az első órától kezdve a legáldásosabb tényezője lehet ezen elavult módszer felfrissítésének. A cselekvő szemléltetés és a nyomában járó cselekvő önmunkásság mindig új, kimeríthetetlen változatokkal teszi élvezetessé és eredményessé a munkát tanítónak és tanulónak egyaránt.

A szemléltetéshez és munkáltatáshoz való anyagot mindenestre első sorban a tanítónak kell összehordania. Egész kis muzeumot kell itt összegyűjteni. A gyermekeknek maguknak is kell az iskolában külön-külön tartaniok (iskolaszekrényben) egy nagyocska papirdobozt (a tanító gondoskodik lehetőleg egy-

forma nagyságuakról), amelyekben a kézimunkához való leg-
szükségesebb gyűjteményük együtt legyen (apró kavicsok, egy
kis zsák homok, kis falapát, moha, pálcikák, használt gyújtó,
gyújtódobozkák, zsupszalmaszálak kötegben, nád, veteménymag-
vak, papír- és deszkadarabkák stb.). Egy 20×25 cm. méretű
deszkalap, körül alacsony párkánnyal, vagy ehhez hasonló
nagyságu skatulyafedél minden gyermeknek legyen, amelyben
az ő kis homokját elteregetheti s amelyen a téli idő alatt is épen
olyan szépen kertészkedhetik, építhet, vagy utazhat az általa
alakított hegyek, völgyek között, mintha csak az udvaron levő
homokban turkálna. Amikor az ideje eljön, ugyane munkák
eredményét le is lehet rajzoltatni.

A felsőbb osztályokban is épen így meg lehet találni a mód-
ját a tantárgyak körében való munkálkodó tanulásnak, amelyek-
ről máshol már bőven megemlékeztem.

Jól tudom én, hogy ideákat felvetni és leírni sokkal könny-
nyebb dolog, mint azokat megvalósítani. Az itt leírt dolgoknak
a megvalósítása is nehezen fog menni a mi nehéz viszonyaink
között. De törekedni erre kötelességünk az által, hogy az ideák
realizálásának útjait is próbáljuk fejtegetni. Pl. lehet már most
szóvátenni, hogy az ezen eszméket magábfoglaló és irányító
tanterv, tanmenet, vagy vezérkönyvek hogyan oldhatók meg?
Csak ez utóbbiról ejtek most pár szót, a többiekről bővebben eset-
leg később. De nem a belső részletes tartalmáról ennek sem,
hanem csak lényegének mivoltáról, mert hiszen megvalósulás
esetén ugyanis a két előbbinek kell ezt megelőznie.

Minthogy ezidő szerint egy rajztanítási vezérkönyv még
csupán a külön rajzórák anyagát dolgozhatná fel tanmenetszerű
összeállításban, ha bármennyire tekintettel van is a többi tan-
tárgyakkal való kapcsolatra, mégsem lehet az olyan tökéletes,
mintha egy olyan rajztanítási vezérkönyv volna készíthető, amely
az összes arra alkalmas tantárgyak tanítását kísérné s amelynek
a rajz- és kézimunkaórák anyaga tényleg olyan szerves kiegé-
szítő részét képezné, hogy a rajz- és kézimunkaórákon mindenkor
a különböző tantárgyak aktuális dolgait lenne hivatva ismételni
és megvalósítani, vagy fejleszteni és azokból olyan dolgokat
alkotni, amelyeket a rendes tanítási órákon megvalósítani nem
lehet. Egy ilyen vezérkönyv bizonyára az összes elemi ismeretek
valóságos *illusztrált enciklopédiája* lenne, amely ha ma még
csak idea is, mégis erre kell törekedni és minél előbb meg is való-
sítani. Vagyis, az összes tantárgyak vezérkönyveit a rajz és kézi-

munka, *mint új pedagógiai tényező* bevonásával, a cselekvő szemléltetés és a cselekvő önmunkálkodás alapján kell átdolgozni. Ami a tanítás alkalmából megalkotható, akár rajz, akár kézimunka által, az megalkotandó. A nagyobb időt igénylő, megalkotásra váró eredmények, tanuságok, egységek, önálló kombinációk volnának a külön rajz- és kézimunkaórák tanmenetének fokozatosan összeállított munkái. Szóval, a rajz és kézimunka legyen mindenben az összefűző kapocs és a gyakorlati végcél, melyre épül minden ismeret, mely egységesen összetart minden tudást s mely által úgy a szellemi, mint a gyakorlati képességek valóban harmónikusán fejlődnek és így tényleg produktív, tényleg egyéni alkotó munkára, tehát az igazi életre, a minden körülmények közötti megélhetésre képesítenek.

Mint hogy az ezen intenciók szerinti modern vezérkönyvet rövidesen megírni nem lehet, előbb a legégetőbb szükséglet kellene kielégíteni azzal, hogy tisztán a rajzra vonatkozó vezérkönyvet szerkesszünk, a szükséghez képest vonatkozásban a többi tantárgyakkal és összeköttetésben a kézimunkával. Mint hogy azonban külön kézimunka-vezérkönyvek már eddig is vannak, a kézimunkával való kapcsolat inkább az alapfokon lehet szorosabb a természetes előnyök miatt, míg a felsőbb fokozatokon a rajzé lévén a vezetés a munkák megtervezésében, a kézimunka már külön vezérkönyv szerint is vezethető.

Szerintem ugyan az volna a helyes — mint már mondtam, — ha előbb lennének a külön tantárgyak vezérkönyvei a fent mondott módon átalakítva s csak az után lehetne helyes rajztanmenetet és tantervet is készíteni és nem így, előbb rajztanmenetet. De ez sürgősebb és várni amazokra nem lehet (hacsak a tanterv revíziója ilyen irányban hamarosan meg nem történnék, amelyre épülhetnének az alkotó munka vezérkönyvei), mert sok évi tapasztalatomból azt látom, hogy sem a mostani rajztanterv, sem a jövődő mellett, bármilyen kitünőek is legyenek azok, eredmény nem lesz elérhető e téren addig, míg megfelelő vezérkönyv is nem áll a tanítók rendelkezésére. Minden más tárgyhoz van vezérkönyv, amire nagy szüksége van a tanítónak, csak a rajzhoz nincs még ma sem, amelyhez sokkal nagyobb szüksége volna erre, mint bármely más tárgyhoz. Minden tárgyban sokkal járatosabbak és tanítani is tudják azokat, de rajzolni a mai tanítók közül még nagyon kevesen tudnak, s akik tudnak, azok sem használják ki ezt az értékes eszközt sem

a tanításban, sem a rendes rajzórakon. Ő nekik épen olyan szükséges hát egy rajztanítási vezérkönyv, mint azoknak, akik semmit sem tudnak, hogy kész tanmenetük legyen s lássanak mindenütt részletes utasításokat. Egy ilyen vezérkönyv már fél sikerét biztosítaná a tanterv követelményeinek. A másik felét pedig az állandó szakfelügyelet, amelyet, mihelyt konszolidált állapotok lesznek e téren teremthetők, a tanfelügyelőségek mellett, vagy azokon kívül, de szintén meg kell valósítani. Mindezeket pedig meg kell előzni a tanítóképzők rajztanítási reformjának és szakfelügyeletének ugyanolyan értelemben, mint ahogy azt az elemi iskola, illetve az általános értelmi és gyakorlati képzés és nevelés kívánja. A végleges elemi iskolai rajztanmenet és vezérkönyv összeállíthatása tehát még meglehetősen nagy idő kérdése lévén, a lehetőség határai között ideiglenes tanmenet, illetve vezérkönyv lenne készítenő, amely számítva a végleges állapotokra, kevés átalakítással akkor is használható legyen, amikor e téren minden rendezve lesz. Én magam is sokat gondolkoztam már ilyen megoldásokon, de a munka keresztülvitelétől mindig visszatartott az azon való aggodalom, hogy míg az általam más helyeken is sürgetett eme reformok, amelyeknek nagy horderejét minden hozzáértő beláthatja, mint előfeltételek meg nem valósulnak, esetleg hiábavaló munkát végeznék, mert a mai tantervnek megfelelő tanmenetet magam is ideiglenes jellegűnek, átmeneti munkának érzem. Csakis úgy tartom hát érdemesnek — mint mondám — ezzel foglalkozni akár magamnak, akár másnak, ha már a jövő perspektívája is kifejezést nyerhet a munkában, a fent is előadottak alapján, tehát a mai tantervnek majdnem teljes figyelmen kívül hagyásával.

Végre pedig újból hangsúlyozom és meggyőződéssel állítom, hogyha a rajz és kézimunka dolgai az elemi iskolában olyan módon rendeződnének, mint ahogy mindig hangoztatom; ha továbbá ezen alaphoz kapcsolódnának hasonló szellemi megoldással a többi magasabb iskolafokokozatok is, úgy ki lehetne építeni nem csupán a rajztanítás kiválóan magas színvonalát, hanem ezzel kapcsolatban egy hatalmas, életreható kulturát, amely nem egyoldalú, vagy szakadozott képzést adna a haza polgárainak, hanem harmónikus, a mai kor szellemének megfelelőbb, szociálisabb jellegű képzésével átalakíthatná, fellendíthetné elenyedőben lévő összes jóra való képességeinket.

Stubnyafürdő.

Dienes Károly.

Különfélék.

Az „Iskola és a háboru“ című kiállítás.

Nagyjelentőségű kiállítást terveznek Berlinben. Az ott székelő központi intézet a következő felhívást küldte el a magyarországi testvérintézetekhez:

Berlinben legközelebb megnyílik a nevelés és oktatás központi intézete. (Potsdamerstr. 120. sz. alatt.) A lapok már ismertették az új intézetet, mely nemrég kapott új szervezetével két régi intézetet olvaszt magába. Ugyanis a központi intézet muzeális részéhez az alapot a német oktatási kiállítás és a berlini tanszermuzeum gyűjteménye szolgáltatja. Az intézet vezetősége számot vetve a nagy és komoly idők szellemével, azt hiszi, hogy legjobban úgy tudná intézetét felszentelni, ha «Iskola és háboru» címmel kiállítást rendez. E kiállításnak hivatása lesz szemléltető példaképpen bemutatni, mily hatást gyakorol a háboru nemcsak az iskola munkájára, hanem a nevelés, a képzés és az ifjúság életének egészére és hogy mi lesz a hatása a jövőre nézve. *Értékes gondolatokat és ösztönzéseket lehet ily kiállítással a legszélesebb körökben ismertté tenni.* A központi intézet hatásköre értelmében magába öleli az óvodától kezdve a felső iskoláig az összes iskolákat. Figyelembe veszi a gyermekvédelmi és gyermektanulmányi törekvéseket is.

A kiállítás vezetősége részvétellel hívja föl az egyes iskolák tanítóságát, tanárságát és azokat a köröket Németországból és az Osztrák-Magyar-Monarchiából is, amelyek a pedagógia iránt érdeklődnek. Kéri a jelentkezést és az ösztönzést, a kiállítás számára jan. 31-ig a «A nevelés és oktatás központi intézet»-ének címére elküldeni. Az intézet a jelentkezőktől az anyag beküldését fogja kérni.

Az alábbi áttekintés mutatja, hogyan van a kiállítás tervezve. Új ösztönzéseket köszönettel fogad a vezetőség, de minél előbb kéri a közlést, hogy azokat kellőleg értékesíteni lehessen.

Kiállítható:

1. *Mit tudnak a tanulók a háboru számára közvetlenül előállítani.* a) A tanulók által készített ajándékok, melyeket a harcolóknak, sebesülteknek szánnak. b) Fényképek, melyek

mutatják, hogy a tanulók mennyiben vesznek részt a szociális munkában (pl. az aratásnál). c) Jótékonycélú előadások programjai.

2. *Mit tudnak a különböző koru gyermekek a háboruról:* pl. a harc módjáról, a vezetésről, a fegyverekről, a hajókról, a várakról stb.-ről? Milyen állást foglalnak el bensőjükben: pl. mit gondolnak, miért harcolunk mi, hogy viselkedjünk az ellenséggel szemben, legyen az akár sebesült vagy fogoly? (Gyűjtendőek önálló leírások, rajzok, fogalmazványok, önállóan alkotott költemények, szindarabok, levelek, tervezetek stb.)

3. *Hogyan lehet a tanulók benső érdeklődését a háboru iránt fölkelteni és a háborut megismertetni?* a) Tanítási eszközök: Térképek, terepfölvételek, csatatervek, modellek, rajzok és fényképek a fegyverekről, hajókról, várakról stb. b) A gyermekek által készített térképek, rajzok, modellek, fényképek stb. c) Kapcsolatok a különböző tantárgyak és a háboru között. (Repülő pálya, robbantás, mérések, rajz és kézimunka.) d) Tanulságos játékok a különböző koru tanulók számára. e) Költemények, fogalmazványok, tábori levelek. f) Énekek, dalárdák. g) Képgyűjtemények. h) Témák fogalmazványok, leírások és beszédgyakorlatok számára.

4. *Hogyan lehet az ifjúságot a bekövetkezendő katonáskodásra előkészíteni?* a) Általános testi gyakorlatok, alkalmazott torna, fényképekben, vázlatokban bemutatva. b) Gyakorlatok a távolság becslésre és távolság, nagyság, irány és csoportmérés fényképeken bemutatva, vagy a becslési jegyzékeket, mérési taneszközöket kiállítva. Lehet egyszerűen a tanulók által előállított kivitelben. c) *Tájékozódási képesség bemutatása a térképen*, az eszközök, jelek és tereprajzok segítségével. Térképek, diapozitívek, eszközök és egyéb segédeszközök rajzokon szemléltetve. d) Bal eset esetén az első segélynyújtás: kötőszerek, mentőszekrény. e) Katonai gyakorlatok, szemléltetve fényképen; lövészárkok, drótsövények, hadiutak, megfigyelő pontok modelljein. f) Felszerelés, ruha, eszközök.

5. Mivel nem lehet mindent szemléltetve kiállítani, ami a háborura vonatkozik, azért kiegészítésül az írásművek, könyvek is kiállíttatnak.

Ime ez a kiállítás programja. Ez is mutatja, hogy mily tervszerűen dolgoznak a németek mindenben. Bennünket, magyarokat is felszólítottak, hogy vegyünk részt benne. Úgy

hisszük, hogy ez becsületbeli kötelességünk. Most még a háboruban küzdenek válltelve a hű szövetségesek, dacolva az egész világgal és ime már a szebb jövő távlatát lehet megismerni. A németek kezdeményezése e kis csirában mutatja azt a jövőt, midőn a kulturális előhaladásban fogunk együtt küzdeni és dolgozni. A németek bizalommal fordulnak hozzánk. Úgy hiszem, a felvetett probléma megérdemli, hogy vele foglalkozzunk. *Zky.*

A felekezeti tanárok államsegélye s a nem állami tanárok és azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1914. évi XXXVI. t.-cikk a gyakorlati kivitelben.

Ércnél is maradandóbb emléket állított s a tanárság háláját örökre biztosította magának a vallás és közoktatásügyi miniszterium, midőn a felekezeti tanítóképző-tanárok államsegélyét és fizetés kiegészítését megteremtette. Méltó betetőzése és talán koronája volt e munkának a fent említett tanárok s azok özvegyei és árváinak ellátásáról alkotott s immár 1914. évi augusztus 21-én szentesített nyugdijtvörvény.

E törvényt ismertető egyik kartársamnak szavait tudom csak hálám és elismerésem kifejezésére ismételni: «Őszinte hála és köszönet a törvény tervezőinek és megalkotóinak.» Csak mi, a küzdelmek és nélkülözéseknek részesei tudjuk elmondani, hogy egy tollvonással mennyi könny lett felszárítva, mennyi nyomor megszüntetve:

Ugyanis meg kell vallani, hogy amit a miniszter úr ma mint meg nem ingatható szilárd meggyőződést hangoztatott, midőn törvényjavaslata 1. §-ának indoklásában elmondja: «Lehetetlennek tartom, hogy nyilvános intézetben működő tanár és annak családja végellátás nélkül maradhasson», alig néhány évvel ezelőtt még rideg és komoly valóság volt, annyira, hogy tiz-husz évi működéssel bíró tanárok okmányilag biztosított nyugdíjjogosultságuk dacára sem voltak felvéve semmi nyugdíjintézet kötelékébe és családtagjaik kétségbeesve néztek a bizonytalan jövő elé. Mindezt megszüntette az immár életbe léptetett törvény.

Ámde a legtökéletesebb alkotásba is csuszhatik be szépség-hiba. Nem a nyugdíjtörvényt értem, mert hisz erről mindenki nagyon jól tudja, hogy olyan tökéletes alkotás, milyennel talán nyugat Európa államai sem dicsekedhetnek. De igenis nem látom meg az összefüggést a nyugdíjtörvény intenciója és realitása s az államsegélynek mai aránya és módja között, mert amit a nyugdíjtörvény ma kimond, hogy a végellátás összege teljes harmincöt évi szolgálat után a lakáspénzzel együtt 8000 korona, a felekezeti tanárookra nézve nem egyéb elérhetetlen ideánál.

Téved ugyanis az, aki azt véli, hogy az 1914-iki törvény szentesítésével a nem állami tanároknak régen hangoztatott kívánságai valóban minden tekintetben kielégítést nyertek volna. Ez ideig ugyanis még nem áll az, mintha e törvény az állami és nem állami tanárok ellátása között minden különbséget eltüntetett volna s így még mindig csak elérhetetlen vágy maradt reánk nézve az egyenlő szolgálati idő mellett az egyenlő értékű nyugdíj és özvegyi ellátás megvalósulása.

Egyenlő csak a munka maradt, sőt még itt is hiányzik az egyenlőség, mert a felekezeti tanárok rendtartása az állami tanárok tizennyolc órájával szemben husz órát szab meg kötelezőnek, mi mellett még a vallásos nevelés, templomi felügyelet és más hivatalos kötelességből folyó teljesítmények is a felekezeti tanárok teendői közé tartoznak.

Korpótlékuk, családi pótlékuk a nem állami tanárok legnagyobb részének még máig sincsen és lakbér illetményük is csak tessék, lássék módon az állami tisztviselőktől teljesen elütő alapon van megállapítva.

Csakis így eshetett meg az, hogy az államsegély dacára is vannak még nem állami tanárok, akiknek harmincöt-negyven éves szolgálatuk és harminc-harmincöt nyugdíjas évük dacára sincs több fizetésük és így nagyobb nyugdíjra sem kilátásuk 4800 koronánál.

Az idei tanévben válaszúthoz jutottunk. 1915. évi március 1-je a határidő, ameddig a nem állami tanárok választhatnak és határozhatnak, hogy végellátásuk tekintetében az 1914. évi XXXVI. törvénycikk határozmányai alá akarnak-e tartozni, avagy pedig szerzett joguk alapján a harminc éves szolgálatot választják? Természetesen ez utóbbi esetben meg lesznek fosztva az új törvényben biztosított lakbér-nyugdíj jótéteményétől.

Nyilvánvaló dolog, hogy a harminc-harmincnégy éves

tanár csak a harmincöt éves kötelező szolgálatot választhatja, hogy legalább agg napjaira lakáspénzt biztosítson magának. De már most felvetem a kérdést, hogy miért bűnhődnek ezek a veterán tanárok, midőn a fizetési fokozatok egy részétől s a korpótlék kedvezményétől teljesen megfosztatnak? Így bizonyul be, amit cikkem legelején állítottam, hogy a 8000 koronás nyugdíj a nem állami tanárookra nézve nem egyéb elérhetetlen ábrándnál, hiábavaló vágyakozásnál, mert aki a mostani fizetési viszonyok mellett nyugalomba vonul, harmincöt évi szolgálat után sem nyerhet többet — a lakbér-nyugdíjjal együtt — 5800 koronánál.

Lehet, hogy ez az igazsággal megegyezik, de a méltányossággal sehogy össze nem egyeztethető. Miért kell annak bűnhődnie, akit sorsa, vágyai vagy viszonyai nem állami szolgálatba vezéreltek? Vagy miért kell bűnhődnie annak, aki negyven évet szolgált, ha ezen szolgálatnak egyharmadát vagy talán éppen felét polgári iskolánál töltötte?

Az igazi viszonyosság az diktálja, hogy necsak elmehessünk nyugdíjba, ha meggörnyedtünk a munka alatt, — mert hiszen ezt viszonyosság nélkül is megtehetjük — hanem, hogy valóban szolgálati éveinknek megfelelő fizetésben részesüljünk és ha egyik államsegélyes intézet megkapja a korpótléket, úgy a másik is megkaphassa. Ezt a viszonyosságot alkalmazza a főváros idegenből átvett minden rendű és rangu tanerőinél. De ugyanezt gyakorolja az állam is, bárhonnét magasabb állásokra meghívott államhivatalnokainál. Csakis így, ezen elv alkalmazása mellett lesz igaz az, hogy 8000 koronával vonulhatnak a nem állami tanárok is nyugalomba. — Tudom, hogy a mostani titáni küzdelmek között szinte teljesíthetetlen e kívánságunk és mindenütt elháríthatatlan akadályokkal állunk szemben. Ám ha eddig tudtunk várni, ezután is szívesen elvárhatunk, mert a haza szent érdekeiért nincsen oly nagy áldozat, amit meg ne hozhatnánk. Csak az elv legyen kimondva, csak egy biztató szó legyen számunkra küldve s mi már akkor is nyugodtak leszünk.

Nem vagyok és nem is akarok hálátlan lenni jötevőink iránt. Államsegélyünket, nyugdíjunkat államférfiaink bölcs belátásának, jóakarátának és igazságérzetének köszönhetjük. Bizalommal fordulok tehát hozzájuk, kik az eddigi áldott helyzetet megteremtették, ne álljanak meg, midőn már csak a tetőt kellene rátenniök a kész épületre, hogy nagyszabásu alkotásukat teljesen befejezzék. Ha az volt az eddig kitűzött cél, hogy az egységes munkát,

egységes fizetést és egységes nyugdíjat megteremtsek, ám vigyék e két utóbbit keresztül ne csak a papíron, hanem a valóságban is, mert ez rajtuk áll. S ha épen a munkából óraszámban netalán egy kevéssel több is háramlik reánk, ezt hálából is készséggel teljesítjük.

Esztergom.

Oberth Ágoston.

Irodalom.

A testi élet ismertetése. Az elemi népiskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Irta Quint József tanár. Budapest. Lampel R. (Wodianer) r.-t. kiadása. 1914. Ára 3 korona. 80 fillér.

A könyv az emberi szervezetet és működését olyan részletezőbb feltüntetésben ismerteti, hogy alapos, hézag nélküli és így értékes, a tanítás kezdő fokán elérhető lehető egész tudást meríthet belőle a tanítóképző-intézeti tanuló-ifjúság. Ennek elérése, az emberi test és folyamatainak alapos megismerése aránylag nagy ismeretanyagnak felhasználását teszi szükségessé és így Quint könyvét terjedelmesnek találjuk. (252 oldal.) De az ismeretanyagnak mesterségesen, könnyítő kihagyásokkal és összeszűkítésekkel történő kevesbítése nem arra a teljesebb emberismeretre vezetne, amely olyannyira szükséges a pedagógiai kiképzés alapvetéséhez. Hézagos tudás, nem teljes megismerés volna ennek az eredménye, amely ingataggá tenné a későbbi pedagógiai kiképzést is. Azért Quint könyvének terjedelmességét természetesnek, szükségszerűnek kell tekintenünk, mert csak így biztosíthatta szerző azt, hogy elsősorban élettani ismeretek lehető bő felhasználásával, az emberi szervezetnek és testi életnek biztos, határozott vonásokban kialakuló reális képét állítsa a tanítónövendékek elé. Az élő emberi szervezetnek ezen alapos ismeretére van szüksége a leendő tanítónak és ezt Quint könyve, lehet mondani a követelmények teljes kielégítésével biztosítja.

De nemcsak az ismeretanyagnak szélesebb keretekben való megválasztása oka a könyv terjedelmességének, hanem nagyobb részben annak is tulajdonítható, hogy nagyszámu feladatot, ezeknek értelmezését, valamint eszközök, mikroszkópi készítmények leírását tartalmazza, továbbá az érzetokról szóló lélektani

anyagot is feldolgozza. Ezen részletek folytán válik elsősorban Quint könyve újszerűvé és kiválóan értékké. Ezen feladatok és leírások felhasználásával nemcsak kiszélesíthetjük az eddignél jóval tágabb keretekben a test-élettani tanításunk szemléleti alapját, hanem tanulóink kutató, vizsgáló tevékenységét is munkálkodtathatjuk. Valóban ezen a téren mutatkozott a fejlesztésre a legnagyobb szükség a tanítóképző-intézeti test- és élettani tanítás körében. Az eddigi eljárás e téren szűkebb határok között mozgott és így is intézetenként változó mértékben lehetett meg aszerint, aminő felszerelés állott rendelkezésre. A múlt iskolaévben azonban valamennyi állami tanítóképző-intézet test-élettani és pszichológiai szertárát jelentékenyen gyarapította a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, többek között a Nagy László—Quint József-féle mikroszkópi készítmények gyűjteményével is. A meglevő eddigi felszerelés az újabb gazdag kiegészítésekkel immár lehetővé teszi a szaktanárnak, hogy Quint eme iskolakönyvében feltüntetett szemléltetéseket rendszeresebben, a tanítás minden részletében felhasználva, alkalmazza és így terjedelmes, biztos szemléleti alapot teremtsen meg. A könyv eléggé gazdag és jól megválogatott ábra-sorozata is jelentékenyen elősegíti e feladat sikeres megoldását. Quint könyve mindenütt eme szemléleti alapra épít, jól felszerelt szertárt tételez fel. S e gazdag szertár szemléltetési tárgyainak felhasználását azzal is elősegíti, hogy erre vonatkozó útmutatásokkal és leírásokkal is szolgál. A mikroszkópi készítmények magyarázatos ismertetései különálló részletekként illeszkednek bele a könyv megfelelő fejezeteibe, amelyek nagymértékben elősegítik a látottak megértését. De pusztán csak a szemléltetést nem tartjuk ma már elégnek a tanításban, hanem az önmunkássággal történő kutató vizsgáldást is fel kell használnunk. A tanulóknak méréseket, kiszámításokat, statisztikákat, görbéket, rajzokat, összehasonlításokat, tanulmányozás útján történő megállapításokat, következtetéseket, önálló megfigyeléseket, eszközök készítését kell végezniök. Nem pusztán elfogadás, hanem felkutatás, felderítő tevékenység útján történik ilyen módon az ismeretszerzés és ez az eljárás olyan maradandó, minden oldalulag kialakult ismeretekhez juttatja a tanulót, amelyek nemcsak elméleti felvilágosításhoz vezetnek, hanem az ismereteknek a gyakorlatban való felhasználhatóságához is. Quint nagy gazdagsággal írja elő a tanulók által elvégzendő feladatokat. Ezeknek minél nagyobb mértékben való felhasználása nagy érdeke a test- és élettani tanítás sikerének.

Quint könyve nem tartozik a minimális anyagot tartalmazó könyvek közé. Beosztása, szerkezete azonban lehetővé teszi azt, hogy a szaktanár alkalmazkodhatik az osztály szellemi nivójához és ezenkívül a jobb és gyengébb tanulók szellemi munkateljesítő-képességéhez. Előszavában ki is fejezi a szerző könyvének ilyen módon való felhasználhatóságát: «a könyv szerkezete alkalmat nyújt az egyéni tanításra. Amíg a gyenge tanuló és gyenge osztály csak a leglényegesebbet tanulja meg, a jobb tanuló és jobb osztály, különösen a feladatok és reflexiók útján az eddigi kereteket messze túlszárnyaló ismereteket szerezhet». Az osztály és az egyes tanuló tehát a szaktanár útmutatása szerint vagy egészében vagy bizonyos elhagyásokkal dolgozhatja fel a könyv tartalmát. A könyv eme tulajdonságának gyakorlati kiaknázhatósága szemmel látható.

Quint tehát minden kínálkozó eszköz felhasználásával a legnagyobb mértékben rásegíti a szaktanárt a szemléltetés és az önmunkálkodás útján történő vizsgálódás széleskörű felhasználására. Ilyen módon megtaláljuk benne annak az értékesebb és a mai idők követelményeinek megfelelő tanulásnak feltételeit, amely nem szorítkozik pusztán csak az iskolakönyv szövegének elsajátítására, hanem nagy mértékben előmozdítja azt, hogy a tanulók ismeretei elsősorban a szaktanár és a tanulók közös munkálkodása alapján, alapos szemléletek és megfigyelések, saját észlelések, vizsgálódások és adott feladatok megoldásai útján alakuljanak ki. Nemcsak megfelelő csoportosításban és egyszerű, világos és szabatos nyelven, megtanulásra kész nyelven tárja fel az elsajátítandó ismereteket, amely magában véve egyszerű szöveg-tanulásra tenné hajlandóvá a tanulókat, hanem problémákat, feladatokat tűz ki, útmutatásokat ad, összesítéseket, következtetéseket, elemzéseket kíván.

Test- és élettani tanításunk módszere fejlesztésre szorul és Quint eme könyvével ezen a téren előbbre viszi tanítóképzésünk ügyét. Készséggel el kell ismernünk, hogy a szerző széleskörű tudással és arravalósággal komoly és nagy munkát végzett. Jól kimélyített medret készít e tanulmány számára, biztos határok között tartja aránylag bő ismeretkészletét és munkát, öntevékenységet visz bele. A könyv jó, de jó, szorgalmas és lelkiismeretes tanár is kell hozzá.

Barcsai József.

Okirattár.

A népfölkelési szolgálatra bevonuló tanítóképző-intézeti növendékek tanulmányi kedvezménye.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1915. évi 913. eln. rendelete a tényleges népfölkelési szolgálatra behívandó főiskolai és a középiskolákkal hasonlórangú intézetek növendékei részére nyújtandó tanulmányi kedvezmények tárgyában.*

XI.

Valamennyi elemi népiskolai tanítóképző-intézet igazgatóságának.

A hadvezetőségnek falragaszokon közzétett azon rendelkezésére való tekintettel, hogy az 1891., az 1895. és az 1896. években született tanítóképző-intézeti növendékek is a népfölkelési bemutató szemlére állíttatnak, az érdekelt tanítójelöltek részére a folyó iskolaévi tanulmányaik befejezésének a hadiszolgálatba való bevonulásuk előtt leendő biztosítása végett, az adott helyzet által indokolt jelen szükségrendelettel a következő kedvezményeket kívánom nyújtani:

1. Ugy az állami, mint a felekezeti tanítóképző-intézeteknek minden szaktanára a tantárgya számára rendelkezésre álló heti tanítási óráknak egy megfelelő és az evégből egybehívandó tanártestületi gyűlésen megállapítandó részét február és március hónapokban arra fordítja, hogy az I., II., III. és IV. osztálynak második félévi tanítási anyagát röviden összefoglaló kivonatos előadásokban megismerteti az érdekelt növendékek csoportjával, tekintet nélkül arra, hogy egy vagy több ilyen növendék van-e az illető osztályban. Minden tanítási óra az előző órán előadottak rövid kihallgató ismétlésével kezdődik.

Ezen előadásokon, anélkül, hogy azokba belevonatnának, az osztályoknak a katonasor által nem érintett összes többi növendékei is jelen lenni tartoznak.

Az, ezen kivonatos előadásokra szánt időn felül fennmaradó tanítási órákon a tanítás tanterv- és tanmenetszerűen folyik és ezen órákon az osztály minden növendéke, kivétel nélkül, jelen lenni tartozik.

2. Mindazon tanítójelölteknek, akik a bemutató szemlén

* Itt csak a tanítóképző-intézetekre vonatkozó részét közöljük.

megjelenni tartoznak, az egyévi önkéntességi kedvezmény biztosítása végett, már e megjelenés előtt kiadandó a látogatási bizonyítvány az igazgató által.

3. Az április hóban katonai szolgálatra bevonuló tanítójelöltek részére, egy héttel a bevonulásukat megelőzően, az évvégi bizonyítványok, illetve a tanítói oklevelek kiszolgáltatandók; még pedig:

a) Az osztálybizonyítványok az I., II., III. és IV-edéves jelölteknek a félévi Értesítő osztályzatainak és a szaktanár által a február-márciusi előadásokkal kapcsolatban, a feleltetések alkalmából a jelöltek készülségéről szerzett tájékozódottsága alapján.

Az osztályzatokat az állami tanítóképző-intézetekben a kir. tanfelügyelő elnöklete alatt; a felekezeti tanítóképző-intézetekben ellenben az illető egyházi főhatóság kiküldöttjének elnöklete és a kir. tanfelügyelőnek, mint miniszteri biztosnak részvétele mellett, a tanári testület állapítja meg. Szükség esetén szavazás útján.

b) A fentebbiek alapján az osztálybizonyítványnak «Osztályképesítő-vizsgálatának eredménye» szövegű felirata a következőképen módosul: «Az oklevélbe annak idején átveendő osztályzat.»

c) A tanítói oklevélbe bevezetendő osztályzatok ugyancsak az a) pontban jelzett módozatok szerint állapíttatnak meg. A befejező képesítővizsgálat tantárgyainak osztályzatai az illető osztálybizonyítványból veendőek át. Az oklevél nyomtatványában szereplő feliratoknak szövege tehát szintén megfelelően módosul; nevezetesen: «A befejező képesítővizsgálat tárgyai közül» és «Az osztályképesítő-vizsgálat tárgyai közül» helyett: «A tanítói állásra minősítő osztályzatai» és «Az osztálybizonyítványokból átvett osztályzatai.»

Az oklevél bevezető részének ezen szövege pedig: «Az alulírott vizsgáló bizottság őt az elemi népiskolai tanítóképesítő-vizsgálatra kiszabott tárgyakból megvizsgálta és a következő osztályzatokra érdemesítette», a következőképen módosul: «Az alulírott bizottság őt az elemi népiskolai tanítóképesítő-vizsgálat tárgyaiból a következő osztályzatokra érdemesítette.» Az oklevél zárószövegében pedig: «Mivel ezek szerint X. Y. a kiszabott követelményeknek megfelelt» helyett a következő szöveg kerül: «Ezek alapján X. Y.-t a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszternek 1915. évi január

hó 26-án 913. eln. szám alatt kelt szükségrendeletével reánk ruházott jognál fogva . . . . . tannyelvü elemi népiskolákban való tanításra képesítettnek nyilvánítjuk».

A jelen szükségrendelet alapján a fent jelzett módon kiállított bizonyítványok és tanítói oklevelek teljesen egyenértékűek minden más, a tanítóképző-intézetek által kiállított bizonyítvánnyal és oklevéllel.

4. Formális osztály-, osztályképesítő- és befejező képesítővizsgálatok a bevezetőleg jelzett rendes tanulókkal nem tartatnak.

5. A népfölkelési szemle elé állított magántanulók magánvizsgálatai már március hóban tartandók meg. A IV-edéves magántanulók az oklevél kiadása tekintetében a rendes tanulókkal egyazon elbírálás alá esnek.

6. Azon tanítójelöltek, akik a fentebb megjelölt módon nyertek osztálybizonyítványt, abban az esetben, ha bevonulván, a katonai szolgálat alól bármely oknál fogva felmentetnek és hazabocsáttatnak, tartoznak az illető tanítóképző-intézetbe visszatérni; a többi rendes növendékekkel együtt az előadásokat az iskolaév szabályszerű bezártáig hallgatni és az előirt vizsgálatot a szabályszerű módon letenni, mert felsőbb osztályba csak az esetben lesznek felvehetők, ha ilyen korábbi keletű bizonyítvány felmutatása mellett vagy azt igazolják, hogy az iskolaév végéig katonai kötelességben állottak, vagy pedig a bizonyítványra vezetett záradék azt igazolja, hogy a katonai szolgálatból visszatérve, az iskolaévnek még hátralévő részében is rendesen eleget tettek iskolai kötelességeiknek. Ezen tanulók fegyelmi szempontból természetesen az iskola kötelességében levőknek tekintetnek.

7. Önként értetődik, hogy azon növendékekre nézve, akik a katonasor által érintve nincsenek, a szabályszerű tanulmányi rend minden tekintetben pontosan be fog tartatni és így az iskolaév befejezése, valamint az osztály-, osztályképesítő- és befejező képesítő-vizsgálatok megtartása is, az érvényben levő szabályzatok összes rendelkezéseinek szigorú szem előtt tartásával fog eszközöltetni.

8. Azon tanítóképző-intézetek igazgatóságai részéről, melyekben a tanítás a folyó iskolaévben két hónapnál hosszabb ideig szünetelt, vagy ezidőszert is szünetel, a szó alatt levő ügyben követendő eljárásra nézve, az illetékes iskolai főhatóság útján a legsürgősebben konkrét javaslat terjesztendő ide.

Budapest, 1915. évi január hó 26.

XII.

Az állami polgári iskolai tanítóképző-intézet igazgatójának.

A népfölkelési bemutató szemlére kötelezett 1891., 1895. és 1896. években született elemi népiskolai tanítójelöltek folyó évi tanulmányi kedvezménye tárgyában kiadott rendeletem másolatát Cimnek azzal küldöm meg, hogy a Cim vezetése alatt álló polgári iskolai tanítóképző-intézetnek hasonló viszonyok között levő növendékei számára az ide mellékelte rendeletben foglaltaknak teljesen megfelelő analóg kedvezményeket kívánok biztosítani.

Erről Cimet tudomás-, mihez tartás- és megfelelő további eljárás végett ezennel értesítem.

Budapest, 1915. évi január hó 26.»

Budapest, 1915. évi január hó 30.

A miniszter rendeletéből:

Schwöder Ervin s. k.,
miniszteri osztálytanácsos,
elnöki titkár.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv.

Felvétellett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1915. január 30-án tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak Baló József dr. elnökle alatt: Scherer Sándor szakfelügyelő, Mohar József, Geöcze Sarolta igazgatók, Nagy László c. igazgató, Margitai József ny. igazgató, Dékány Mihály, Quint József, Lechnitzky Gyula, Bittenbinder Miklós, Snasel Ferenc, Horvay Ede, Répay Dániel, Harnos Sándor dr., Úrhegyi Alajos, Szárnovszkyné Demjén Ilona, Fuchsné Eitner Milla.

1. *Elnök* szívélyesen üdvözli a megjelenteket és megnyitja az értekezletet.

2. *Quint József* főtitkár jelenti, hogy a következő tagok, mivel nyugdíjba mentek, kiléptek Egyesületünkől: Glünlk Ágost, Feketéné Hofbauer Izabella, Homolya Etelka, Wollmann Elma, Bobok Karola, Hell Ferenc.

Belépett: Mácsay Károly tanárjelölt Budapesten.

A választmány főtitkár jelentését tudomásul veszi s az új tagot szívélyesen üdvözli.

3. *Elnök* felkéri a pénztárvizsgáló-bizottságot, hogy munkásságáról a választmánynak jelentést tegyen.

A nevezett bizottság Snasel Ferenc elnöklete alatt behatóan átvizsgálta Egyesületünk pénztárának bevételeit, kiadásait és az ezekre vonatkozó számadásokat teljesen rendben találta, egyúttal javasolja, hogy a közgyűlés adja meg pénztárosnak a szokásos felmentvényt.

Elnök a választmány nevében hálás köszönetet mond Dékány Mihály h. pénztárosnak, aki Novy Ferenc pénztáros hadbavonulása óta ügybuzgó lelkiismeretességgel kezeli Egyesületünk vagyonát, ugyszintén a pénztárvizsgáló-bizottság tagjainak: Snasel Ferenc, Horvay Ede és Bittenbinder Miklós kartársaknak, akik a pénztár átvizsgálását szívesek voltak elvállalni.

4. *Dékány Mihály* jelenti, hogy az Egyesület vagyonából a választmány megbízása alapján 2500 korona értékű hadi járadék-kötvényt vásárolt, jelenti továbbá, hogy a magas miniszterium a 4000 korona évi segélyt az 1915. évre is folyósította.

Örvendetes tudomásul szolgál.

5. *Dékány Mihály* javasolja, hogy a választmány szüntesse be a Magyar Tanítóképzőnek a küldését azoknál a kartársaknál, akik több év óta és ismételt felszólítás dacára sem fizették meg a tagságdíjukat.

A választmány a javaslatot elfogadja és elhatározza, hogy azon kartársaknak, akik az idei évvel együtt három vagy több évi tagságdíj hátralékban vannak, azoknak a lap küldetése beszüntetendő.

6. *Dékány Mihály* kérdést intéz a választmányhoz, hogy az írói díjak 50%-át kitevő 365 korona milyen hadicélra fordíttassék?

A választmány ez összeget bennünket legközelebről érintő célra: a hazájukért elvérzett hős magyar néptanítók árvái és özvegyei részére adományozza.

7. *Elnök* felkéri *Mohar József* igazgatót, hogy a mai tárgysorba felvett előadását: «*Törvényjavaslattervezet a tanító- és tanítónőképzés országos rendezéséről*» megtartani szíveskedjék.

Mohar József készséggel tesz eleget e kérésnek s általános tájékoztatásul megemlíti, hogy a jelen törvényjavaslat alapjául

az 1908. évi közgyűlés törvénytervezetét vette, emellett figyelemmel kísérte mindazon kívánságokat s óhajokat, amelyek azóta részben a gyakorlatban merültek fel, részben Egyesületünk gyűlésein elhangzottak.

A nagy körültekintéssel megfogalmazott törvényjavaslat-tervezet X fejezetből és 95 §-ból áll. U. m.: I. Állítás és fentartás, II. Szervezet, III. Felvétel és segélyezés, IV. Tanulmányügyek, V. Tanári testület és igazgató, VI. Tanárok fegyelmi ügye, VII. Tanítóképesítés, VIII. Tanítók továbbképzése, IX. Tanárképzés és képesítés, X. Felügyelet és ellenőrzés. A választmány csekély módosításokkal a javaslatot egész terjedelmében magáévá tette s itt csak azon §-ok felsorolására szorítkozom, amelyekre nézve a választmány tagjai némi módosítást ajánlottak. (Az elfogadott törvényjavaslat-tervezet egész terjedelmében megjelenik Közlönyünkben s az érdeklődőknek esetleg külön lenyomatban is rendelkezésükre fog állani.)

II. F. 10. §. Az állami tanító- és tanítónőképző-intézetek (internátussal) bennlakással és házilag kezelt köztartással hozandók kapcsolatba.

Snasel Ferenc óhajtja, hogy a bennlakás ne legyen szerves kapcsolata a tanítóképzőnek.

Mohar József az internátust nem táp- hanem nevelési intézménynek tartja, amely nélkül tanítóképzésünk nem prosperálhatna.

Geöcze Sarolta fiatal leányok nevelése szempontjából az internátust igen fontosnak tartja.

Nagy László sokkal jobb erkölcsi állapotokat tapasztalt az oly intézeteknél, ahol internátus nem volt.

Elnök a szegénysorsu növendékek ellátása szempontjából az internátust valóságos áldásnak tartja, szegény tanulóink semmi körülmények közt nem végezhetnék tanulmányaikat ily gondtalanul, mint teljes állami segély vagy mérsékelt tartásdíj fizetése mellett. Mindezekről eltekintve, az internátus az egységes nevelés legfőbb biztosítója.

A választmány az előadó idevonatkozó szövegezését elfogadja.

III. F. 15. §. «Bármily jellegű tanító- és tanítóképző-intézetbe évfolyamonként és osztályonként 40-nél több tanuló nem vehető fel.»

Quint József a pedagógiai és gyakorlati tárgyak megítélése

szempontjából a 30-as létszámot teljesen elegendőnek tartja, mert egyes tantárgyak, u. m. kézimunka, zene, biológiai és fizikai gyakorlatok, német nyelv a jelenlegi létszám mellett is csoporttanítás alakjában fordulnak elő.

Elnök. Ezen pontnál az állam megterhelésének kérdésére is figyelemmel kell lennünk s kellő beosztás mellett 40-es létszámmal is végezhetünk sikeres munkát.

Lechnitzky Gyula. Ne legyünk opportunusak, a tanító képviselje mindenkor a pedagógia érdekeit, ennél fogva a 30-as létszámot ajánlja.

IV. F. 19. §. 12. pontban Répay Dániel a tanítónőképzőknél a «háztartási» ismeretek említését kívánja.

Quint József. A lélektan mellett a logika is megemlítendő és az esztétikának legalább alapfogalmai feldolgozandók, a gyorsírás, ha mindjárt mint rendkívüli tárgy is, felveendő.

A válaszmány e kívánságot indokoltnak tartja, azonban a mostani keretek közt ez meg nem valósítható.

A 19. §-ban felsorolt rendes tárgyakon felül, amelyek heti óraszámja a heti 32 órát meg nem haladhatja, a tanító- és tanítónőképző tanrendjébe tantárgyat vagy tanulmányt csak az intézeti főhatóság engedélyével szabad felvenni.

Dékány Mihály a heti óraszámnak 30-ban való megállapítását óhajtja osztályonként. Ennyi elfoglaltság épen kitölti mindennap a 8—1-ig terjedő időt s ez teljesen elegendő is. A nap többi ideje tanulásra, önképzésre és pihenésre kell. Csakis ilyen elfoglaltság mellett szünik meg a túlterhelés és a teljes kimerülés, amellyel a tanítóképzés ezidő szerint folytonosan küzd.

Quint József. A mai tanítóképző-intézet tantervében van több tárgy, mely mint külön tantárgy nem szükséges és csak szaporítja az óraszámot, azonban az internátus munkarendjébe beilleszthető. A gazdasági gyakorlatok nyáron, a kézimunka télen mint intézeti foglalkozás, a német nyelv mint internátusi társalgásnyelv, a testgyakorlás, játék és szabadtéri mozgás, a zenének a népiskolai énektanítás szükségleteit felülmúló intenzívebb művelése az egyéni képességekhez mérten internátusi foglalkoztatás keretében üzhető.

Mohar József. Ez ideális állapot, amely a messze jövő programjába tartozik, jelenleg erről még szó sem lehet.

31. §. «Az összes tanító- és tanítónőképző-intézetek tanári testületei tartoznak minden egyes növendéknek az iskolai év végén

az évközben tanusított szorgalom és előmenetel, valamint az év végén tartandó osztályvizsgálat alapján a magaviseletről, szorgalomból és minden egyes kötelező tantárgyból tanusított előmenetelről osztályozni. Az előmeneteli osztályzat fokozatai: 1 jeles, 2 jó, 3 elégséges és 4 elégtelen. Ugyanezen fokozatok használatnak a képesítő vizsgálaton is.»

Quint József óhajtja, hogy az osztályozás fokozatait ne tegyük be a törvénybe.

Nagy László kívánja, hogy a szorgalom- és magaviseleti jegy maradjon el s jellemezzük a tanulót más alakban.

Előadó e megjegyzéseket megfontolás tárgyává teszi.

V. F. 34. §. «Minden tanító-, illetőleg tanítónőképző tanári testületének az igazgatón kívül hat rendes tanárból, három gyakorló iskolai tanítóból, egy megbízott tanárból, a hitoktatókból és a még szükséges óraadó tanárokból kell állnia.»

A választmány a rendes tanárok számát hétre kívánja felemelni.

35. §. «Tanítóképző-intézeti igazgatókul csak legalább 12 évi tanítói gyakorlattal bíró rendes tanárok alkalmazhatók.»

Quint József 10 évi gyakorlatot elegendőnek tart.

Scherer Sándor szakfelügyelő szükségesnek tartja, hogy az igazgatónak a gazdasági és számviteli ügyekben egy tisztviselő segédkezzék, ilyenépen az igazgató inkább teljes munkaerejét a tanítás és nevelésnek szentelheti.

Előadó a felszólaló szakfelügyelővel teljesen egyetért.

46. §. «A tanári testület tagjainak a havi gyűlések utján gyakorolt jogaik és kötelességeik a következők: megállapítja az intézeti nevelésre és tanításra vonatkozó eljárásokat s intézkedik ezek végrehajtásáról.»

Quint József. Az új törvény készítésekor felmerülhet a tanártestület aktív önkormányzatának kérdése is, erre felhasználható a tanfelügyelőség mellözése által felszabaduló munkakör egy része, evvel az intézetek és tanári testületek egyéni nevelőtevékenységének megfelelő hatáskört lehetne biztosítani.

VI. F. 56. §. «A fegyelmi vizsgálatot a bíróságnak az elnök által kijelölt két tagja, nevezetesen egy bíró és egy tanár tagja végzi. A jegyzői tisztet a tanári testület egyik tagja tölti be.»

A választmány véleménye az, hogy ily esetben a jegyzői teendőket egy a tanári kartól távol álló személy végezze.

VII. F. 65. §. «Aki ismétlődő alapvizsgálaton kapott legfeljebb

két elégtelen osztályzatát kijavítani nem tudta, vagy kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, a tanítói pályáról elutasítatik.»

A *választmány* ezen rendelkezést túlszigorunak véli s határozza, hogy a jelölt külön miniszteri engedéllyel újból kijavíthassa elégtelen osztályzatait.

A VIII. fejezet a tanítók továbbképzésével foglalkozik. Ezen fejezetben foglaltakhoz a választmány minden módosítás nélkül hozzájárul.

Quint József. A tanítók továbbképzésében két főtényező működik közre: a szakfelügyelőség a tanítóképző munkájának folytatását, mélyítését, a népoktatási felügyelet pedig az élet követelményeit képviselné.

A IX. fejezet a tanárképzés és képesítéssel foglalkozik.

A választmány idevonatkozó észrevétele az, hogy a tanárképző férfi és női hallgatói ugyanazon elméleti kiképzésben részesüljenek, a tanórákon közösen résztvesznek, azonban külön internátus állítandó fel a férfi és női hallgatók számára.

85. §. A tanárképző-intézet ötödik évfolyamára felvétetnek:
d) gazdasági akadémiát végzett okleveles gazdászok.

Snasel Ferenc megjegyzi, hogy e szövegezés kiegészítendő azon kívánalommal, «akik egy évi gyakorlatot igazolnak».

A X. fejezet «Felügyelet és ellenőrzés» 88. §-a. A tanító- és tanítónőképző-intézetek felügyeletének ellátása végett az ország hat tanítóképző-intézeti tankerületre osztatik fel. Mindenik tankerület élén egy tanítóképző-intézeti országos kir. szakfelügyelő áll.

Dékány Mihály indítványára a választmány a tankerületek számát olykép kívánja megállapítani, hogy 10—10 tanítóképző képezzen egy-egy tankerületet. Azonkívül az összes képző-intézetek gazdasági viszonyainak felülvizsgálása külön gazdasági szakfelügyelőre bizassék.

Répay Dániel a «tanítóképző-intézeti országos kir. szakfelügyelő» címet nem találja megfelelőnek s «tanítóképző-felügyelő» elnevezést ajánl.

Quint József. Azon ügyekben, amelyekben a szakfelügyelőnek érdemleges hatásköre törvényben nem biztosítottatik, melyekben csak mint továbbító közeg szerepelne, a tanártestület és a miniszterium között közvetlenül bonyolítandók le.

A törvényjavaslat-tervezetben említett szakfelügyelői és

igazgatói értekezlet mellett, alakíttassék a képző-intézeti tanár-testületek képviselőinek bevonásával egy «nagytanács», melyben általános tanítóképzési kérdések megvitatásában a kormányzat annak első hatósága, tehát a szakfelügyelőség és a tanügy munkásai a tanárság is képviselve legyen.

Ez volna biztosítéka annak, hogy kérdések egyoldalulag sem a kormányzás, sem a felügyelet és ellenőrzés, sem a végrehajtás szempontjából nem intéztetnének. Erre példa a most lefolyt normáltanmenet-értekezletek.

Elnök a választmány nevében megköszöni Mohar kartársnak ezen kimerítő alapossgal átdolgozott tantervezetet, amely további tanácskozásaink alapjául fog szolgálni, ennél fogva kéri az előadót, hogy a választmány megjegyzéseinek figyelembe vételével a «Tanítóképzői törvénytervezetet» a közgyűlésen bemutatni sziveskedjék.

Mohar József a választmány kívánságaira az átdolgozásnál tekintettel lesz s azon kérésének ad kifejezést, hogy ezen tervezet a közgyűlésre külön lenyomatban szétosztassék s az érdeklődő pedagógiai köröknek megküldessék.

Az idő előrehaladottsága miatt Harmos Sándor dr. előadása: «Az önképzőköri könyvtár»-ról más alkalommal kerül programmra.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

K. m. f.

Dr. Baló József,
elnök.

Jegyezte: *Fuchsné Eitner Milla.*

Vegyesek.

A tanítóképző-intézetek és a háboru.

A háboruban elesett magyar tanítók özvegyeinek és árváinak a gyámolítása. Magyarország miniszterelnökének, Tisza István grófnak, a Néptanítók Lapja hadsegélyezési gyűjtésével szemben történt ama nemes elhatározása, hogy e gyűjtés eddigi és ezutáni eredményének teljes összegét a háboruban elesett magyar tanítók özvegyeinek és árváinak a gyámolítására fogja fordítani, nemcsak mély érzésről és lelki nagyságról tanuskodó cselekedet, amelyért örök hála jár, hanem a tartalmánál fogva megértést

kivánó cselekedet is. Meg kell érteni belőle, hogy a magyar nemzet néptanítói úgy töltik be hivatásukat, hogy teljes elismerést és méltánylást érdemelnek. Nemcsak azért, mert lelkesedéssel mennek a harctérre s halált megvető módon harcolnak többi katonáinkkal, hanem azért is, mert bizonyára az ő hazafias nevelői munkásságuknak van elsősorban része abban, hogy a magyar hősök csatasorai dicsőséget szereznek s győzelmet biztosítanak hadseregünknek. A tanítóképző-intézeti tanárok megértették a mély értelmű szavakat s azoknak megfelelően cselekedtek, amikor a januári választmányi ülésen elhatározták, hogy a Magyar Tanítóképző 1914. évfolyamában megjelent cikkek írói díjának 50%-át a fenti célra adják. Ez összeget: 365 koronát, a választmány megbízásából már el is küldöttem s a Néptanítók Lapja a február 11-én megjelent számában nyugtatja. Ámde az elhangzott szózat megértésének nálunk, tanítóképző-tanároknál, a népiskolai tanítókhöz legközelebb állóknál, velük lelkirokonosságban levőknél, ezzel nem szabad befejeződni. Nekünk szabad, sőt kell a megértés gondolatát tovább is elemezni, és tőlünk lehetőleg tovább igyekezni azon, hogy a tanítók özvegyei és árvái javára fordítandó alap minél jobban szaporodjék, hogy így azok, kik majd arra rászorulnak, minél kevesebb szükségét és nélkülözést szenvedjenek.

A hadsegélyezés céljaira a háboru kezdetén följánlott fizetési százalékunkat, melyeket eddig részint a Hadsegélyző hivatalnak közvetlenül, részint helyi jótékonyegyesületeknek juttattunk havonkint, ezután küldjük a Néptanítók Lapjához a tanítók özvegyei és árvái javára.

Dékány Mihály.

Kitüntetett hős tanítóképző-tanár. Hogy a hadba vonult tanítóképző-tanárok lelkesen vesznek részt nehéz harcainkban, bizonyítják úgy a tiszti, mint a legénységi állományban levők nagy részének előléptetései, de bizonyítja a következő hír is: Dr. Lőrincz Jenő kartársunk, az orsz. izr. tanítóképző tanára, a harcokban szerzett érdemeiért a *nagy ezüst vitézségi érmet* kapta. Lelkesen üdvözöljük hős kartársunkat.

Szerkesztői kérés. Felkérjük tanítóképzőink igen tisztelt igazgatóit, hogy minden tudomásukra jutott ilyen harctéri kitüntetést, avagy sebesülést és hősi halált, lapunkkal tudatni sziveskedjenek.

A «Háboru és az iskola». A világot duló háboru, mely a koronás főkötől kezdve a nép legegyszerűbb gyermekéig mindenkit lelke mélyéig elfoglal, nemcsak a jelen napoknak nagy élménye; a népek életében pusztító nagy vihar nem maradhat hatás nélkül a jövő évtizedekre és századokra, s bennük nemzetünk anyagi és szellemi alakulására sem. Azért nem érdektelen tudnunk, hogy a népek harca jövőendő szellemi életünk legfőbb tényezőjét, az iskolát miként érinti. Épen ezért az Orsz. Pedagógiai Könyvtár és Tanszermuzeum elnöksége elismerésreméltó munkát végez, amikor a «Háboru és az iskola» címen sorozatos előadást rendez saját olvasótermében. Ezen előadások célja: áttekintő vizsgálatot tartani azon kérdéstről, hogy a háboru eseményei, tanulságai, kiemelkedő főmozzanatai mennyiben és mi módon használhatók fel a különböző fokú iskolákban állampolgári és nemzetnevelési szempontokból és mennyiben értékesíthetők ezek a mozzanatok a háboru után bekövetkezendő erkölcsi és szellemi újraébredés processzusában. Az egyes előadások a jelzett közös célt szolgálják, de külön-külön önállóak.

Az előadások sora:

a) Február 19-én (pénteken) d. u. 5—7 óráig.

Dr. Vángel Jenő pedagógiumi igazgató, tanszermuzeumi elnök: Megnyitó beszéd.

5—6 óráig: *Végh József* kisdedovónó-képzőintézeti tanár: «A háboru és a kisdedovoda». (Gyakorlati foglalkozás keretében.)

6—7 óráig: *Urhegyi Alajos* tanítóképző-intézeti tanár: «A háboru és a hazaszeretetre nevelés a népiskolában». (Gyakorlati tanítás keretében.)

b) Február 26-án (pénteken) d. u. 5—7 óráig.

5—6 óráig: *Quint József* tanítóképző-intézeti tanár: «A háboru és a testi nevelés».

6—7 óráig: *Szijártó Miklós* gyakorló főgimn. c. igazgató és tanár: «A háboru technikai vívmányai és az iskola».

c) Március 5-én (pénteken) d. u. 5—7 óráig.

5—6 óráig: *Dr. Gyulai Ágost* pedagógiumi tanár: «A háboru és az irodalom».

6—7 óráig: *Dr. Littke Aurél* pedagógiumi tanár: «A háboru és a földrajz».

d) Március 12-én (pénteken) d. u. 5—7 óráig.

5—6 óráig: *Dr. Friml Aladár* főgimn. tanár: «Az állampolgári nevelés és a háboru».

6—7 óráig: *Dr. Szabó László* pedagógiumi tanár: «A háboru etikai vonatkozásai az iskolában».

e) Március 19-én (pénteken) d. u. 5—7 óráig.

5—6 óráig: *Lechnitzky Gyula* tanítóképző-intézeti tanár, tanszer-

muzeumi titkár és elnökhelyettes: «A pedagógiai munka szervezésének újabb feladatai».

6—7 óráig: *Dr. Imre Sándor* pedagógiumi tanár: «A köznevelés belső egysége».

Az előadások meghallgatása díjtalan.

Hősi halált halt tanítóképző-intézeti növendékek. Az Ungvárott megjelenő Görög-Kath. Szemléből vesszük át a következőket: Legendába illik az a történet, amelyet a «Zirc és Vidéke» közöl az eperjesi gör.-kath. tanítóképző-intézet IV. éves hallgatóinak csodásan hősiek viselkedéséről. A képzőintézet huszonhat növendéke közül egyetlenegy volt, aki nem vonult a harcba. Huszonöten elmentek és tettel mutatták meg a honszerelmet, hogy egykoron szóval taníthassák. Nem sokan fogják tanítani. A huszonöt közül huszonkettő ott esett el Ravaruszka sikágán, egyetlen ütközetben. Október 5-ről 6-ra virradó hajnalban tért meg lelkük az aradi tizenhároméhoz, akiket eszményüknek tiszteltek. Egy ifju sebesülten fogságba esett, egyetlenegy küzd még a harctéren, a huszonötödiket pedig, miután utolsónak hagyta el tüzérségi pozícióját, betegen vitték el a harctérről és jelenleg az apátsági fiókkórházban ápolják. Vele történt az az eset, hogy midőn *Schmidt* altábornagy meglátogatta kórházainkat, föltűnt neki a beteg tüzer fiatalos arca.

— Hány éves ön? — kérdezte németül.

— Tizenhét, parancsára!

— És miért lett katonává?

— Aus Lust!

Most is megmutatta kedvét. Az ezredorvos felülvizsgálatra rendelte; ő könyörgött, hogy ne orvosi bizottság, hanem az ellenség elé rendeljék. A tizenhét éves hős megérdemli, hogy megemlékezzünk róla. Neve *Kineisz Ádám*, előírányzó (Vormeister) a cs. és kir. 18. tábori tüzérezredben.

Harctéri hősök kultusza. A háborúval kapcsolatos társadalmi és hivatalos akciók között kétségtelenül a legrokonszenvesebb és legnépszerűbb lesz az, amelyet a Hadsegélyző Hivatal kezdeményezett azzal a kegyeletes és amellet hadtörténelmi és hazafias szempontból is rendkívüli fontosságú céllal, hogy a harctereken hősi halált halt magyar katonák az utókor, az elkövetkezendő nemzedékek számára méltó módon megörökíttessék. A Hadsegélyző Hivatal égisze alatt ebből a célból egy bizottságot létesült „Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság” címen, amelynek elnökei *Kirchner Hermann* cs. és kir. altábornagy, a Hadsegélyző Hivatal vezetője és *dr. Lukács György* v. b. t. t. orsz. képviselő. Ez a bizottság igen szerencsés gondolattal akarja megvalósítani nemes célját és pedig felhívást intéz az egész ország közönségéhez, hivatalos hatóságokhoz épügy, mint magánosokhoz, hogy minden adatot, amely harctereinken elesett hőseink halála körülményeire és a harctéren tanúsított hősi cselekedeteikre vonatkozik, épügy az elesett

hősöknek rendelkezésre álló arcképeit küldjék be a bizottságnak. Az ilyenformán összegyűlő adathalmazt a bizottság hivatalosan hitelesíteni igyekszik s rendszerbe foglalva, mint a mai háboru emberi dokumentumainak okmánytárát, a nyilvánosság rendelkezésére bocsátja. Ez a nemes mozgalom, amely a komoly hadtörténelem számára is kétségtelenül nagyértékű becses adatokat fog eredményezni, de másrészt a jövő nemzedékek számára a hősi cselekedetek egész légióját fogja nemes példázatok gyanánt megörökíteni, hivatva van arra, hogy lelkes viszhangra leljen az ország egész társadalmában, főként azokban a hajlékokban, ahol ma aggódó szeretettel figyelik a harctéren küzdő csatlátagok sorsát és gyászolják a hősi halottakat. A Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság ez uton hívja fel az ország közönségét, az érdekelt családokat és testületeket, hogy a fentjelzett adatokat az elesett hősök fényképeivel együtt címére (Büdapest, IV. Hajó-utca 16) sürgösen küldjék be.

A Magyar Pedagógiai Társaság f. évi január 3-ik szombatján tartotta meg huszonharmadik nagygyűlését rendkívüli érdeklődés mellett. Megjelentek az ülésen: *Jankovich Béla* közoktatásügyi miniszter és államtitkárja, *Ilosvay Lajos*; *Berzeviczy Albert*, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, *Lukács György* ny. kultuszminiszter, *Molnár Viktor* ny. államtitkár, *Beöthy Zsolt* és mások, azonkívül a Magyar Pedagógiai Társaság sok rendes és külső tagja és nagyszámu közönség. *Fináczy Ernő* elnöki megnyitójában *felügyelői teendők ellátásáról s a felügyelők munkájáról* értekezett. A jó iskola az, amelyben szeretettel, kedvvel dolgozik tanító és tanuló; ezért csak az a felügyelet számíthat belső sikerre, amely mozgató elvét a szeretetből meríti: az iskola, a tanító, a gyerekek szeretetéből. A felügyelőnek két feladata van: egyik az ellenőrzés, másik a szellemi irányítás. Amazt ne annyira nyers rendelkezéssel, mint inkább *jóakaratu támogatással* teljesítse; emennek megoldásában úgy járjon el, hogy az iskola szellemi életét a *megmerevedés veszedelmétől megóvja*. Látogatása legyen mindenkor oly esemény, amely ne csak a tanulmányi és fegyelmi naplókban, hanem a lelkekben is nyomot hagy. Ezután *Gyulai Ágost* titkár tette meg jelentését a lefolyt év pedagógiai mozgalmairól és jelenségeiről, a Magyar Pedagógiai Társaság belső életéről, folyóiratáról s a választott rendes tagok sorában beállott változásokról. Majd *Bozóky Endre* pénztáros beszámolója után a társaság tiszteleti tagokká megválasztotta *Ilosvay Lajos* és gróf *Klebelsberg Kunó* közoktatásügyi államtitkárokat, rendes tagokká pedig *Bódisz Jusztin* pannonhalmi főiskolai rendes tanárt, *Éltes Máttyás* gyógypedagógiai-intézeti igazgatót, *Fest Aladár* tankerületi főigazgatót, *Friml Aladár* főgimnáziumi tanárt, *Marsits Rozina* felsőbb leányiskolai igazgatónőt, *Molnár Oszkár* tanítóképző-intézeti tanárt és *Nádai Pál* iparrajziskolai tanárt.

Pályázat.

A tiszántuli református egyházkerület által fentartott debreceni tanítóképző-intézetben megüresedett mennyiség és természettudományi tanszékre.

Pályázhatnak tanítóképző-intézeti és középiskolai tanári oklevéllel bíró református vallásu tanárok.

A tanszék javadalmazása évi 2400 korona törzsfizetés, 800 korona lakáspénz és öt ízben 200—200 korona korpótlék. A megválasztott tanárnak emellett az idevonakozó feltételek szerint igénye van egyházkerületi pénztárból az állami fizetéskiegészítésnek megfelelő fizetéskiegészítésre. A korpótlék alapjául szolgáló időbe a másutt közvetlenül megelőzőleg töltött rendes tanári évek beszámítatnak. A törzsfizetés később 2800, 3200 és 3600 koronára emelkedhetik. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja.

A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre, eddigi szolgálatukra, egészségi és családi állapotukra és hadkötelezettségi viszonyukra vonatkozó okmányokkal felszerelt és a tiszántuli református egyházkerület közgyűléséhez címzett kérvényüket az 1915. évi március hó 15-ig a református püspöki hivatalhoz (Debrecen) adják be.

A megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1915. évi szeptember hó 1-én foglalja el.

Debrecen, 1915. évi január hó 25-én.

Dr. Baltazár Dezső, püspök.

Kimutatás

a „Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületé”-nek bevételeiről és kiadásairól az 1914. évben.

A) Bevételek :

1. Pénztár maradvány 1913-ról	---	3 kor. 69 fill.
2. Államsegély 1914-re	---	4000 " — "
3. Tagsági díjak : 1906-ra	4 kor. — fill.	
1907-re	2 " — "	
1908-ra	8 " — "	
1910-re	16 " — "	
1911-re	9 " 70 "	
1912-re	32 " 45 "	
1913-ra	158 " 04 "	
1914-re	1898 " 47 "	
1915-re	88 " 10 "	2216 " 76 "
4. A „Gyakorlóiskola különnyomatának előfiz.	258 " 15 "	
5. A „M. Tanítóképző” kiadójától szerkesztői tiszteletdíj fejében	600 " — "	
6. Időközi kamatokból	147 " 93 "	
Összesen :	---	7226 kor. 53 fill.

B) *Kiadások:*

1. A „M. Tanítóképző“ 1914. évi kiadása	2943	kor.	50	fill.
2. „ „ „ 16 ¹ / ₂ ív többlete	938	„	—	„
3. Nyomtatványok, különlenyomatok s azok exp.	232	„	69	„
4. Írói tiszteletdíjak 1914-re	1418	„	—	„
5. Szerkesztő tiszteletdíja 1914-re	600	„	—	„
6. Főtitkár tiszteletdíja 1914-re	300	„	—	„
7. Rovatvezető tiszteletdíja 1914-re	200	„	—	„
8. Pénztáros tiszteletdíja 1914-re	200	„	—	„
9. Jegyzői tiszteletdíjak 1914-re	50	„	—	„
10. Elnökségi, főtitkári s pénztárosi készkiadások	96	„	92	„
11. Vegyes kiadások	71	„	92	„
12. A „Segítő Alap“-nak 2200 K. tagdíj után 5 ^o / _o	110	„	—	„
13. „ „ „ a „Gyakorlóiskola“-i írói díjak után	60	„	70	„
14. Pénztári maradvány	4	„	80	„
Összesen:	7226	kor.	53	fill.

C) *Az egyesület vagyónállapota 1914. év végén.*

1. Pénztári maradvány	4	kor.	80	fill.
2. <i>Kovács János</i> alap:				
a) takaréokban	46	kor.	61	fill.
b) 600 K. n. é. h. jár.	585	„	—	„
3. <i>Hermann Antal</i> alapító díja:				
a) takaréokban	21	kor.	24	fill.
b) 200 K. n. é. h. jár.	195	„	—	„
4. A <i>Kolozsvári Tanítók házá-</i> <i>ban</i> létesítendő szobaalapít- <i>vány:</i>				
a) takaréokban	83	kor.	77	fill.
b) 300 K. n. é. h. jár.	292	„	50	„
5. A „Segítő Alap“ vagyona:				
a) takaréokban	1146	kor.	—	fill.
b) 1400 K. n. é. h. jár.	1365	„	—	„
c) 2 db. 200 K. n. é. kor. jár.	400	„	—	„
Összesen:	4139	kor.	92	fill.

Budapest, 1915. január 30-án.

Dékány Mihály

felelős szerkesztő, helyettes pénztáros.

A számadásokat megvizsgáltuk és a fenti részletezésnek megfelelően helyesnek találtuk.

Budapest, 1915. január 30-án.

Bittenbinder Miklós s. k.

Horvay Ede s. k.

Snasel Ferenc s. k.

**A „Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületé”-nek
költségelőirányzata az 1915. évre.**

A) *Bevételek:*

1. Maradvány az 1914. évről	4 kor. 80 fill.
2. Államsegély 1915-re	4000 „ — ”
3. Folyó évi és hátralékos tagdíjakból	2000 „ — ”
4. A „Gyakorlóiskola” külön lenyomata után	200 „ — ”
5. A „Magyar Tanítóképző” kiadójától szerkesztői tiszteletdíj fejében	600 „ — ”
6. Takarékpénztári időközi kamatokból	100 „ — ”
Összesen:	6904 kor. 80 fill.

B) *Kiadások:*

1. A „M. Tanítóképző” 1915. évi kiadására	2900 kor. — fill.
2. „ „ „ 10 év többlete	540 „ — ”
3. Írói díjakra	1380 „ — ”
4. Írói díjak után a segélyalapnak (10%)	130 „ — ”
5. Nyomtatványok, különlenyomatok stb.	250 „ — ”
6. Szerkesztő tiszteletdíja	600 „ — ”
7. Főtitkár	300 „ — ”
8. Rovatvezető	200 „ — ”
9. Pénztáros	200 „ — ”
10. Jegyző	100 „ — ”
11. Elnökségi, főtitkári s pénztárosi készkiadások	90 „ — ”
12. Vegyes kiadások	110 „ — ”
13. Tagdíjak után a „Segítő Alap”-nak (5%)	100 „ — ”
14. Készpénz maradvány	4 „ 80 ”
Összesen:	6904 kor. 80 fill.